

KRISTENT Perspektiv

5. ÅRG. NR. 1, 2002

Islam mellem terror og tolerance

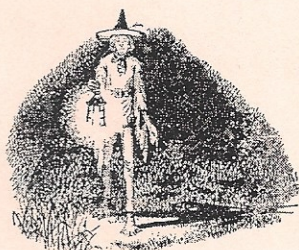
Hvor meget af den islamiske militante fundamentalisme, som vi ser i dag, er rodfæstet i Koranens lære? Hvor tolerant er islam egentlig? Vi ser på islam, som er splittet mellem moderate og ekstremistiske retninger. *Side 7*

Religiøse følelser i tiden

Både naturen, kroppen og æstetiske nydelser dyrkes med stor religiøs hengivenhed. Vi ser nærmere på det religiøse element i tiden.

Side 16

Glemte instrukser

Vort lille rejseselskab møder fristelser på slottet Harfang, men flere af dem har helt glemt Aslans instrukser. Følg med i gennemgangen af Narniabogen Sølvstolen. *Side 2*

Ringenes Herre

Historien om den magiske Ring er en ultimativ kamp mellem det gode og det onde. Men Tolkiens univers var også inspireret af hans kristne tro. *Side 12*

Grådige i det skjulte

Hvornår har vi nok? Hvornår siger vi stop. Det er svært at være nøjsom i en grådig tid. *Side 11*

LIDT OM BLADET...

Terror-frygt og Tolkien-fryd

5. årgang (i en ny farve) er blevet skudt lidt sent af, men vi håber, at det har været ventetiden værd.

11. september fortsætter med at sætte sine spor - også i dette blad. Vi har peget på fanatismen og følger nu op med at beskrive de stærke religiøse følelser, som er i tiden.

Islam er svær at komme udenom, når samtalen falder på terror. Det er et sprængfyldt emne, som vi må forholde os til, selvom holdningerne utvivlsomt brydes i kristne kredse. Vi håber, at artiklerne kan være til hjælp i kirkens og den enkelte kristnes møde med den muslimske verden.

For dem, der ikke gribes af eventyret, undskylder vi. For nu har vi artikler om både Ringenes Herre og Narnia-bogen Sølvstolen.

Men genren er populær, og Tolkiens fortælling om Frodo, Gandalf og den onde Sauron er vakt til live på det hvide lærred, så der er ingen vej udenom biografen i øjeblikket...hvis man vil snakke med om en af tidernes mest læste bøger og sete film.

Men Tolkiens eventyr er ikke kun en god historie - den kan være ganske inspirerende og opløftende for en kristen - også selvom Aslan ikke dukker op.

Redaktionen

I NARNIAS VERDEN

Ingen kunne benægte, at det var et modbydeligt vejr". Sådan begynder kapitel 7 meget betegnende for hele kapitlet: "Bakken med de mystiske grøfter" og følgende historier (s.90- 139).

For det er et forbistret vejr gennem hele kapitlet. Et mundheld siger, at "englændere altid taler om vejret". Men det er ikke kun fordi, Lewis er englænder, at vejret spiller så stor en rolle i Narniafortællingerne; vejret spiller faktisk en stor rolle i tilværelsen, ikke bare for vores fysiske velbefindende, men også for vor mentale tilstand.

Vejret øver også indflydelse på vor åndelige dømmekraft. Vi udmattes, irriteres, forbitres, vredes, vil have det hurtigt overstået, når vejret er groft, og vi er nødt til at være ude i det og kæmpe os vej igennem det. Vejret bliver på denne måde skæbnsvangert for det, vore venner oplever i dette kapitel, og en indirekte årsag til, at de taber endnu en (den anden) af Aslans instrukser.

Naturligvis er de både ansvarlige og skyldige og i afklaringens stund fyldte af anger og selvbekjendelser over deres svigten, men Lewis vil alligevel gerne have, at vi ser med forståelse på deres situation:

"Hvis du skal kunne forstå, hvad der derefter skete, må du blive ved med at huske, hvor lidt de kunne se", siger han henvendt til os sine læsere.

Meget ofte, når vi læser eller hører om andres "dumheder", siger vi til os selv: Hvordan kunne de dog være så dumme, så blinde, så uændelige, eller hvad vi nu kan finde på at sige?

Aslan

SØLVSTOLEN

**Den fjerde artikel om
C. S. Lewis' Narnia-bog
Sølvstolen.**

Af Louis Nielsen

---

men vi glemmer at tage os selv og vores egen menneskelige skrøbelighed med i betragtning, og at vi, givet de samme omstændigheder, sandsynligvis ville handle mindst lige så "dumt".

Men havde vore venner virkelig indprentet sig Aslans instrukser, og havde de været deres første tanke, havde de næppe overset det andet af hans tegn, selv ikke om vejret gjorde det så godt som umuligt at orientere sig. Hvad var det, Aslan havde sagt? At heroppe "på bjerget hinsides verdens ende" er "luften klar, og dine tanker er klare. Nede i Narnia vil luften være tættere. Pas på, at det ikke forvirrer dine tanker." I sandhed var luften tæt her i stormens hvinen og sneens fygen og i kulden omkring dem og kulden indeni.

Åndelig slendrian

Muddermukke tænkte stadig meget på Løvens instrukser, og han har en fornemmelse af, at de netop nu har desperat brug for dem, men da han spørger efter dem hos Jill, bliver hun ikke bare irriteret, men tindrende vred og spontant vælter det ud af hende: "Skidt med de instrukser!"

Stadig kan hun dog huske dem, hvis hun tænkte sig om, "men hun var ikke længere så "stiv" i dem, at hun kunne remse dem op i rigtig rækkefølge på kommando og uden at tænke". Derfor bytter hun om på instrukserne, og husker den instruks, som de senere skal få brug for, men glemmer den, som netop nu er altafgørende for dem.

Inderst inde ved hun, at det er forkert, at hun ikke "havde lært Løvens instrukser så godt, som hun følte, hun burde have lært dem. Denne irritation - og det, at hun frøs og var træt - fik hende til at sige: "Skidt med instrukserne!", men i virkeligheden mente hun det ikke". Igen forsvarede Lewis dem (Jill) overfor læserne.

Vi er sandsynligvis alle fortrolige med den menneskelige svaghed og slendrian, som bringer Jill og med hende de øvrige i selskabet i alvorlig knibe. Kristenlivet eller det at følge Jesus skal plejes og vogtes. Mange andre interesser, mange gøremål og livets almindelige bekymringer trænger sig på, og det at følge Jesus bliver mere noget, vi gør ved særlige lejligheder, end det vi gør hver dag. Vi har det naturligvis dårligt med det, men vi får ikke gjort noget ved det, og selvbekjendelserne over det tapper os for al åndelig kraft, og vi er for alvor inde

i en ond spiral, som trækker os længere og længere nedad.

Når krisen kommer, og livet for alvor bliver strabadserende, som det er det for stakkels Jill lige nu, kan vi søge at bedrage os selv og vore omgivelser og blive ligefrem frivole, så vi måske både tænker og siger: Pyt med det med Jesus! Er vi sande kristne, vil vi ligesom Jill forskrækkes over, at vi kan sige og tænke sådan, men forskrækkelsen er ikke altid tilstrækkelig stor til at bringe os tilbage til Jesus.

Ak ja, hvordan gik det brave, kække Peter, ham der aldrig ville svigte, om så alle andre svigtede? Peter kom igennem; Jill kommer, som vi skal se igennem, men hvem har æren af det? - Hvem tror du? - Men lige nu kom Jill ikke igen og heller ikke de øvrige.

Muddermukkes intuition var blevet vakt, og han havde opdaget noget, men hverken Jill eller Eustace ville høre:

"Det forekommer mig, at denne bakke, dette flade sted, nok er værd at undersøge lidt nærmere. Har I bemærket..."
"For pokker!" udbrød Eustace. "Synes du virkelig, at dette er tiden og stedet til at stoppe op og beundre udsigten? Lad os for himlens skyld komme videre!"

Ja videre kom de, men mod det forkerte mål. Måske havde det været bedre at stoppe op og se sig for. Muddermukke blev ved med at snakke til dem, men lige så forgæves. Nu kunne de heller ikke høre ham for storm og blæst, selv om de havde villet. Lewis kommenterer:

"Og de ønskede ikke at høre ham. De tænkte på bade og senge og varme drikke; og tanken om at nå for sent frem til Harfang og blive lukket ude var næsten uudholdelig".

Det fornemmes som om der er dyb ironi i dette. "Komme for sent" og "blive lukket ude", indgår i Jesu lignelser om Guds riges bryllupsmåltid og i det øvrige Nytestamentes formaninger, ikke mindst i Hebræerbrevet. Børnenes kærlighed og forventning er i den grad af Fruen med den grønne Kjortel blevet rettet mod Harfang og alt det dejlige, som venter dem der, at Aslan og Aslans ærinde helt er blevet fortrængt. Det er stadig tragisk muligt også for os nule-

vende kristne at lade hånt om vor første-fødselsret (Himlen) for "én ret linser".

Opvågningen bliver brat.

På Harfang (kapitel 8)

På mange måder er dette kapitel et meget humoristisk kapitel. Til at begynde med ligger det komiske i kæmpernes udseende og i deres væremåde og opførsel; sentimentale, tuttenuttede og venlige er de, og dog, og det er ironien i det, er de bestialske af natur, og gerne forsøder de tilværelsen med at spise mennesker. Det djævelsk ironiske i den hilsen, Fruen af den grønne Kjortel havde sendt børnene til Harfang med, skal snart gå op for dem, men indtil videre holder alle skjulte miner til slet spil:

**ER DER NOGET, SOM
DJÆVELEN OG DÆMONER IKKE
FORSTÅR, ER DET HUMOR.
ONDSKABEN TAGER ALTID SIG
SELV FORFÆRDELIG HØJTIDELIG.
I HIMLEN ER DER MEGEN
PLADS TIL LATTER, I HELVEDE
RÅDER DØDENS STILHED.**

"Kæmpekongen og dronningen kiggede på hinanden, nikkede til hinanden og smilede på en måde, som ikke rigtig huede Jill .....Kongen stak tungen frem og slikkede sig om munden. "Åh, sikke et par dejlige børn!" sagde dronningen. "Ja, så sandelig," sagde kongen, "et par ualmindelig fortræffelige børn. Vi byder jer velkommen til vores hof. Ræk mig jeres hænder".

Han rakte sin store højre hånd ned mod dem - den var meget ren, og der var smukke ringe på alle fingrene, men neglene var spidse og uhyggelige".

Alt på Harfang er dobbelttydigt, det venlige imødekommende skin dækker over en uhyggelig og brutal virkelighed: Man er blandt nogle på sin vis forfinede og livsnydende væsener, som også meget

gerne spiser både talende dyr og mennesker, og betragter de sidste som en særlig delikatesse, nærmest som festens clou. Deres ondskab er en særlig raffineret og dermed særlig djævelsk form for ondskab.

Jill opfatter de tvetydige signaler, men endnu har hun ingen anelse om, hvad de dækker over. I sin grundform kan denne historie minde om folkeeventyret om Hans og Grethe, men Lewis' version er dog langt mere subtil.

Det ser ud som om, at Muddermukke har forstået situationen (og dens alvor) længe før børnene, og at han derfor fra begyndelsen vælger at spille klovn. (Børnene opfatter det som fuldskab, men efter Muddermukkes eget udsagn bare foregiver han at være fuld).

Er der noget, som Djævelen og dæmoner ikke forstår, er det humor. Ondskaben tager altid sig selv forfærdelig højtidelig. I Himlen er der megen plads til latter, i Helvede råder dødens stilhed. Derfor er humoren Eustaces, Jills og Muddermukkes bedste forbundsfælle. Børnene skal dog først til at lære det.

Foreløbig nyder de dog opholdet på Harfang, den tuttenuttede og pattebarnsagtige omgangstone er dog ved at blive især Jill for meget.

Om natten sker der dog noget for Jill. En stor legetøjshest, som barnepigen blandt meget andet legetøj har sat ind til Jill, bliver pludselig underligt levende:

"Og hesten rullede af sig selv hen over tæppet på sine fire hjul og standsede ved hendes hovedgærde. Og nu var det ikke længere en hest, men en løve på størrelse med hesten. Og så var det ikke en legetøjsløve, men en rigtig løve, den rigtige løve, præcis som hun havde set den på bjerget hinsides verdens ende. Og en duft, der var som alverdens dejligste dufte på én gang, fyldte værelset. Men der var noget, som bekymrede Jill, selv om hun ikke kunne finde ud af, hvad det var, og tårerne strømmede ned ad hendes ansigt og gjorde puden våd. Løven bad hende gentage instrukserne, og hun opdagede, at hun havde glemt dem alle sammen, og hun blev grebet af rædsel. Og Aslan tog hende i sit gab (hun kunne mærke hans læber og hans ånde, men ikke hans tænder) og bar hende hen til vinduet og fik hende til at kigge ud. Månen skinnede klart;

og skrevet med store bogstaver hen over jorden eller himlen (hun vidste ikke hvad) stod ordene UNDER MIG. Derefter svandt drømmen bort, og da hun vågnede, meget tidligt næste morgen, kunne hun slet ikke huske, at hun havde drømt den".

Fuld tilgivelse

Aslan havde altså ikke glemt dem, og ikke ladet dem i stikken, skønt de havde glemt alt om ham og hans ærinde, som de i sandhedens og erkendelsens time næsten morgen klart ser, her udtrykt af Eustace:

"Sandt at sige, så havde vi så travlt med at komme herop, at vi ikke tænkte på noget som helst andet," sagde Eustace. "Det gjorde jeg i hvert fald ikke. Lige siden vi mødte den kvinde og ridderen, som ikke sagde noget, har vi ikke tænkt på andet. Vi havde næsten glemt alt om prins Rilian". "Det skulle ikke undre mig, om det ikke var præcis, hvad hun var ude på," sagde Muddermukke."

Jill havde været bange for Aslan og skammet sig dybt i hans nærvær over sin opførsel. Men Aslan havde ingenting sagt. Heller ikke havde han ladet hende mærke sine tænder. Sådan er det også med Jesus. "Heller ikke jeg fordømmer dig", havde han sagt til kvinden grebet i hor. "Gå, og synd fra nu af ikke mere". "Hvis vi bekender vore synder, er han trofast og retfærdig, så han tilgiver os vore synder og renser os fra al uretfærdighed". Der er ingen træden og boren i det, ingen forklaringer stolpe op og stolpe ned for den, som kommer til Gud, erkendende sin synd.

Men hvorfor havde de ikke opfattet ordene UNDER MIG, som de nu lige så tydeligt kan se lige udenfor vinduet, hvor de står? Hvorfor havde de været aldeles skjult for dem i går? trods vejret.

"Hvad jeg ikke rigtig kan forstå," sagde Jill, "er, hvordan vi kunne undgå at se bogstaverne. Eller kunne de være dukket op siden i går? Kunne han - Aslan have anbragt dem i nattens løb. Jeg havde en sådan underlig drøm." Og hun fortalte dem alt om den.

Jamen, for søren da!" udbød Eustace. "Vi så dem dem jo! Vi var nede i et af dem. Kan I ikke se det? Vi var nede i bogstavet E i UNDER. Det var din "groft". Vi gik ad den underste van-

drette streg i E'et, stik nord, drejede til højre ad den lodrette streg - kom til endnu en streg til højre - den midterste streg - og gik så op til det øverste venstre hjørne eller (om du vil) bogstavets nordøstligste hjørne og tilbage igen. Kors, hvor har vi været dumme!" Han sparkede vredt til bænken og fortsatte: "Så den går ikke, Pole (Jills efternavn). Jeg ved, hvad du tænkte, fordi jeg tænkte det samme.

Du tænkte, hvor dejligt det ville have været, hvis Aslan ikke havde anbragt instruksens på ruinbyens brolægning, før vi havde passeret den. Så ville det have været hans skyld, og ikke vores. Nu må vi simpelt hen se os godt for resten af

SENTIMENTALITET ER ALDRIG

DET SAMME SOM ÆGTE

MEDFØLELSE, SNARERE ER DEN

ET SLAGS NARKOTIKUM FOR

SAMVITTIGHEDEN, SOM FÅR DEN

TIL AT FØLE, MEN OGSÅ TIL AT

LAD DET BLIVE VED FØLELSEN.

tiden. Vi har kun fået fire instrukser at rette os efter, og vi har allerede forkludret de første tre."

At følge instrukserne

Rører Lewis ikke ved noget særdeles ømt hos os her: Vores stædige forsøg på at lægge ansvaret fra os, spille fornærmede og give Gud skylden? Jeg holder virkelig meget af Eustace i denne scene og ordene: "Så den går ikke, Pole". Kun på den måde kan vi komme videre, Eustace, Jill og Muddermukke i deres verden, vi i vor.

I tiden herefter gælder det simpelthen om at se sig godt for, det har de bestemt ikke været for gode til, nu er det et spørgsmål om liv og død, at de gør det. Af de fire instrukser, de fik at rette sig efter, har de allerede forkludret de tre. Havde de også før set sig godt for, var de ikke i den klemme, de var

i nu. Men den erkendelse kan de lige som ikke bruge til noget nu. Hvordan kommer de videre? Det må de virkelig lægge deres hoveder i blød for at finde ud af.

Eustace er den, som udtænker, hvilken strategi de skal følge:

"Vi må holde gode miner til slet spil. Vi må lade, som om vi elsker at være her og længes efter denne høstfest". "Aha," sagde Jill. "Vi må lade, som om vi synes, det er forfærdelig spændende og blive ved med at stille spørgsmål. De tror alligevel, vi er de rene pattebørn, så det skulle ikke blive så svært".

"Sorgløse," sagde Muddermukke med et dybt suk. "Det er, hvad vi må være. Sorgløse. Som om vi ikke havde en eneste bekymring i hele verden. Lystige. Jeg har bemærket, at I to ikke altid er i lige godt humør. I må holde øje med mig og gøre ligesom mig. Jeg vil spille sorgløs. Sådan her." (Han fortrak munden i et stift grin.) "Og lystig."

Her gjorde han et højst sørgmodigt krumspring). "I skal nok få det lært, hvis I holder øje med mig. De tror i forvejen, at jeg er en lystig fætter, ved I. I syntes sikkert, jeg var en smule beruset i går aften, men jeg forsikrer jer, at det var ... nå, ja det meste var et skuespil. Jeg havde en anelse om, at jeg kunne få gavn af det senere."

Jamen det er ubetaleligt, så urkomisk er det. Måske har de af Muddermukkes artsfæller, som har beskyldt ham for drenget kådhed, alligevel set noget i ham, der ellers er godt skjult. Måske har han et skjult talent for komik. Men at kunne optræde komisk og kåd i netop den situation, han og børnene lige nu befinder sig i, er himmelsendt, et pust af Aslans nærhed.

Endnu ved de ikke, hvad det at være med til høstfesten, konkret betyder for deres vedkommende, men de er blevet klar over, at de har meget at indhente, og at det må ske snart. Høstfesten er allerede i morgen. At spille troskyldig og lade som om, at de glæder sig, er den eneste måde, borgens store og tunge døre kan åbne sig på.

Jill var fantastisk til at spille komedie; det indrømmede begge hendes rejsefæller. Med sin barnligt uskyldige tale får hun alle på Harfang til at tro, at man roligt kan lade de små væsener færdes hvor som helst på slottet. De skal nok

blive. Så "dronningen sagde ja, men hendes stemme blev næsten overdøvet af latteren fra alle hoffolkene" (som underforstået kender alt, som skal ske), hvilket er ironien og komikken i hele situationen.

Hvordan de opdagede noget, der var værd at vide (kap 9)

Komediespillet fortsætter gennem hele dette kapitel, både på den ene og den anden side. Endelig åbenbares det også for vore venner, hvor alvorlig og farlig deres situation er. Hofdamerne henrives over Jill, samtidig må de også med deres viden om det, som skal ske med hende næste dag, gribe til lommetørklæderne.

Ak ja, sentimentalitet er aldrig det samme som ægte medfølelse, aldrig det samme som omsindelse, snarere er den et slags narkotikum for samvittigheden, en adspredelse for sjælen, som får den til at føle, men også til at lade det blive ved følelsen, aldrig komme videre til handlingen.

De oplever også ubehagelige ting i dagens løb som det at spise kødet af en talende hjort, uden at de vidste det. Deres reaktion på at få det oplyst er vidt forskellig og afhænger af, hvor meget af Narnia de har i sig. For Jill bliver det først slemt, da hun får at vide hvorfor, for Eustace er det chokerende, Muddermukke gør det syg om hjertet. Men det åbner deres øjne for, hvad Harfang er for et sted, og hvilke slags væsener kæmperne er. De er bestemt ikke blandt Aslans venner.

Efterhånden finder de ud af, hvordan det kan blive muligt at flygte. Og man må lade dem, at de udnytter muligheden til det yderste. Inden kommer de dog til at blade i kogebogen, som ligger på kokkepigens bord. Jills hjerte er næsten ved at holde op med at slå, da hun kommer til overskriften MENNESKE.

"Dette elegante lille tobenede væsen er længe blevet betragtet som en stor delikatesse. Det spises især til høstfestmiddage, hvor det serveres mellem fisken og stegen".

Også i "Fra Helvedes Blækhud" er mennesker mad, mad for djævelens og dæmoners evigt sultne munde. Djævelen er en menneskeæder, en løgner, bedrager og morder.

Det er en side af Bibelens forkyndelse

og Jesu vidnesbyrd, Lewis virkelig har grebet fat i, og som han lader komme til orde i adskillige af sine bøger og skrifter. Men djævelen er det ofte på en raffineret, tiltalende, indbydende måde som her hos kæmperne på Harfang.

"De milde kæmper" havde Fruen af den grønne Kjortel kaldt dem, men i virkeligheden var de langt mere ondsindede og morderiske, end de kæmper rejseselskabet på et tidligere tidspunkt af deres rejse havde mødt. Dårilige film uden anden mening end at underholde forherliger desværre ofte forbryderen og det onde menneske. Det ender som

regel med deres død, men inden da har de levet i sus og dus i skønne omgivelser.

Lewis lader os aldrig i tvivl om, når et menneske eller et væsen er ondt, heller ikke når de optræder kultiverede og indsmigrende og måske er blændende skønne som Den hvide Heks eller Fruen af den grønne Kjortel.

I den sekulariserede, humanistiske kultur, vi vokser op i, udviskes konturerne af det absolut gode og det absolut onde mere og mere, og dermed bliver det også sværere og sværere at "sige nej til det onde" og "ja til det gode". Børnene har længe ladet sig blænde af falskhed, og dermed er også skellene mellem godt og ondt og mellem lys og mørke blevet udvisket. Nu endelig vågner de op, men hvilken brat opvågning.

Flugten lykkes, men på et hængende

hår. Og da de endelig kommer til sig selv igen, befinder de sig langt, langt nede under jorden, vel nærmest i Dødsriget, som det efterhånden med større og større klarhed går op for dem.

Landet uden sol (kap. 10)

Som det var med flere kapitler af "Morgenvandrerens Rejse", således er også et par af de følgende kapitler i "Sølvstolen" tilgængelige for "flere tyndninger".

Dels er de klart en fortsættelse af fortællingen om Eustace, Jill og Muddermukke. Men disse er sendt af Aslan og ude i hans ærinde for at redde Narnia fra undergang, og dermed er fortællingen som alle de øvrige fortællinger om Narnia mere Aslans fortælling end nogen andens.

Igen er det fortællingen som et "frelshistorisk epos", som træder i forgrunden. For historierne om Narnia er nok en stribe af herlige fortællinger om en mangefold af væsener, herlige som knap så herlige, men først og fremmest er det en fortælling om skabelse og syndefald, frelse og kamp, nederlag og sejr, Himmel og helvede. Narnia er lige siden dets skabelse truet af kræfter, som vil ødelægge det.

Det er temaet i alle bøgerne, men ikke mindst i "Løven, Heksen og Garderobeskabet", "Prins Caspian", "Sølvstolen" og "Det sidste slag". Kronologisk er der nok en fremadskridende tidslinje gennem bøgerne, men det samme tema gentager sig hele tiden, temaet om synd og frelse, fald og genoprettelse.

På en måde er det det samme drama, det samme plot, som udspilles i "Sølvstolen" som i "Løven, Heksen og Garderobeskabet". Heksen er bare ikke her. Den hvide Heks, som har indtaget Narnia og gjort det til et land med evig vinter, men Den grønne Heks, som fra sit tilholdssted på slottet i den store by i Det dybe Rige uafbrudt gennem sine myriader og jordfolk arbejder på at åbne en vej fra Det dybe Rige til Narnia, så hun kan indtage det igen som sin ejendom.

Til det formål bruger hun ikke denne gang en dreng fra England, som hun gør til forræder, men en prins af Narnia, Prins Rilian, som hun på det skammeligste forfører, så han bliver vildt forelsket i hende. Ligesom med Narnia i Den hvide Heks' dage, hvor frelsen

kom, da Aslan kom, kommer den her igen ved Aslan og ved en, som i det korte øjeblik, hvor fortryllesen er hævet og han ser klart, kalder på Aslans navn. Syndefald og syndefaldets konsekvenser er klart i fokus i begge fortællinger. Edmund og Rilian trækker alle med sig i deres fald, men deres genoprettelse betyder til gengæld også frelse for tallose.

“Mange falder ned, og kun få vender tilbage til de solbeskinnede lande” er “underverdenens grænsevogters” evigt gentagne omkvæd. Riget, han vogter, er dødens rige. Alle her er døde, men alligevel levende, men levende på en forfærdelig trøstesløs, skyggeagtig og evig monoton måde.

Landet er uendelig trist, og vandringen til “dronningen af det dybe riges” slot er én eneste vandring i næsten fuldstændigt mørke, nedad, nedad, stadig dybere nedad. Bedrøvelse er at se overalt, intet andet end bedrøvelse. Intet sandt liv udfolder sig her, alt sover og ligger som dødt hen. Også tiden er gået i stå; Fader Tid ligger hen grå og i dyb slummer.

“Der er en ting, jeg godt kunne lide at vide,” sagde Muddermukke. “Mon nogen fra vores verden - oppefra mener jeg - nogen sinde har foretaget denne tur før?”.

Vi læsere kender svaret på det spørgsmål. Én har været her før. Jills og Eustaces forhold til Muddermukke ændres totalt.

“De havde syntes, han var en værre lyseslukker, mens de stadig befandt sig over jorden, men hernede var han den eneste trøst de havde”.

Jordfolkene mindede i udseende om forskellige slags væsner, vi er fortrolige med fra Narnias verden, men

“hvert eneste ansigt i hele den hundredetallige skare var så bedrøvet, som et ansigt overhovedet kunne være. De var så bedrøvede, at Jill efter det første blik næsten glemte at være bange for dem. Hun fik ligefrem trang til at trøste dem og muntre dem op”.

“Lige hvad jeg manglede!” sagde Muddermukke, idet han gned sig i hænderne. “Hvis disse fyre ikke kan lære mig at se alvorligt på livet, ved jeg ikke, hvem der kan”.

Reddet af Muddermukke

Som Den hvide Heks havde gjort alle gode væsener i Narnia bedrøvede og havde forvandlet dem til sten, som satte sig op imod hende, var alle i Det dybe Rige også døde, halvdøde, triste, tavse.

Alvorsmanden, redelige vidunderlige Muddermukke er ikke sen at til at gribe advarslen, som disse ulykkelige væsener tavst er det stærkest tænkelige vidnesbyrd om. I lyset af den hinsides virkelighed tør ingen leve sit korte liv på de solbeskinnede kyster i letsindighed.

Men paradoksalt, som det kan

**“HÆNG NU IKKE SÅDAN
MED NÆBBET, POLE,” SAGDE
MARSKMULEN. “DER ER ÉN
TING, DU MÅ HUSKE. VI ER
TILBAGE PÅ RETTE VEJ. VI
SKULLE JO NED UNDER RUIN-
BYEN, OG DET ER VI NU. VI
FØLGER INSTRUKSERNE IGEN”.**

forekomme os, gør den megen forstemthed ham også til en slags optimist, den eneste i det rige, som ser noget lys og noget håb forude for sig:

“Hvad skal der dog blive af os?” sagde Jill fortvivlet. “Hæng nu ikke sådan med næbbet, Pole,” sagde marskmulen. “Der er én ting, du må huske. Vi er tilbage på rette vej. Vi skulle jo ned under ruinbyen, og det er vi nu. Vi følger instrukserne igen”.

Ikke så mærkeligt, at Muddermukke for børnene var den eneste trøst, de havde.

Jesus sagde til Peter og de øvrige apostle: at Han ville bygge sin kirke, “og dødsrigets porte skal ikke få magt over den”.

Er “dødsriget” kun ment som en metafor, eller er det ikke nogen gange den skinbarlige virkelighed for Guds kirke? Må den ikke nogen gange følge Lammet til død, for også at være forenet med Lammet, når opstandelsens sejr en dag fejres på Zion?

Der er megen og kraftig aktivitet nogen af de steder, det lille rejseselskab bliver ført igennem. Hvad al den aktivitet går ud på, finder de ikke ud af nu, men snart skal de finde ud af det.

Forstemmelige rige

Billedet af den store by i Det dybe Rige er lige så forstemmende som billedet af byen i en anden af Lewis' bøger, billedfremstillingen af helvede i “Den store Skilsmisse”:

“Overalt hvor lyset faldt, var der endeløse skarer - hundredevis af jordfolk, der puffede og skubbede til hinanden, mens de sagte dappede rundt i snævre gyder, på brede torve eller op og ned ad lange trapper. Deres vedvarende bevægelse kunne høres som en dæmpet hvisken, efterhånden som skibet kom nærmere; men intetsteds hørtes lyden af sang eller råben eller klokke eller vognhjul. Byen var lige så stille og næsten lige så mørk som det indre af en myretue”.

Kapitel 10 slutter med, at de får at vide, at “Hendes majestæt er draget ud på sin store opgave”. Derfor foreslår hofgnomerne også, at overfladefolkene (som er Eustace, Jill og Muddermukke) skal kastes i fængsel til dronningen vender tilbage.

Det var også sket, hvis ikke en fra toppen af trappen havde blandet sig og forlangt, at de blev ført op til ham.

“Han talte med en klar, klingende menneskerøst, og stemmen tilhørte en ung mand. Han var klædt i sort og mindede i det hele taget en smule om Hamlet”. Denne unge mand var prins Rilian. Det ser ud som om, at Eustace, Jill og Muddermukke er kommet lige i rette øjeblik.

Men her må vi slutte, og herfra vil vi så begynde vores femte og sidste artikel over Sølvstolen i næste nummer af Kristent Perspektiv. Bevar endelig spændingen så længe.

Islam

mellem

terror og tolerance

Af Carsten Thomsen

Allerede før støvet havde lagt sig i New York 11. september efter terrorangrebet blev opmærksomheden rettet mod den islamiske verden. En cocktail af divergerende reaktioner væltede frem i både forsvar og angreb på muslimernes tro.

Spørgsmålene blev igen brændende aktuelle: Hvor meget af den islamiske militante fundamentalisme, som vi ser i dag, er rodfastet i Koranens lære og de muslimske overleveringer? Er der noget i islam, som sanktionerer denne terror? Hvor fredelig en religion er islam egentlig, og hvor åben er den for demokrati og menneskerettigheder?

Det er vanskelige spørgsmål, og der gives ikke noget entydigt svar, fordi islam ikke taler med én klar og tydelig stemme, men har mange røster. Den, der giver størst ekko lige nu er uden tvivl den islamiske fundamentalisme. Men der er også andre mere moderate stemmer i den islamiske verden, som tæller omkring én milliard muslimer.

Striden mellem ekstremister og moderate har foregået i flere årtier, og det er fundamentalisterne, som har en foruroligende fremdrift i øjeblikket og vinder frem.

Politik og religion

Hvis en militant kristen sekt havde

begået en lignende terrorhandling, som Osama bin Laden, ville vi straks afvise, at dette blev sanktioneret af Bibelen - og at denne sekt på ingen måde repræsenterede sand ortodoks kristendom. Selv løsevne citater fra Det Gamle Testamente om krig mod de vantro, ville vi forklare ud fra de specielle omstændigheder, som eksisterede med det jødiske folk i GT. Vi ville desuden understrege det revolutionerende i evangeliet, Jesu lære om at elske sin næste og vende den anden kind til - og afvise brugen af vold til at omvende folk eller indføre en "kristen" lovgivning.

For en kristen dansker er det nærmest en naturlig ting, at stat og kirke er to størrelser, som lever side om side, og hver har sine egne love og regler og autoritet.

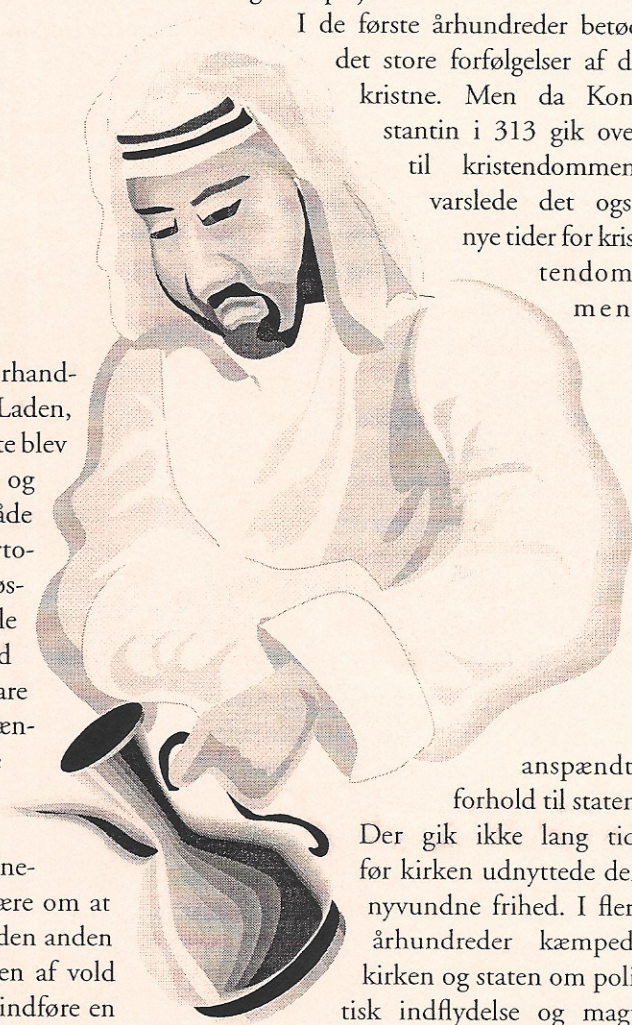
Kristendommen har intet mandat fra Gud til at søge politisk magt eller etablere noget teokrati. Jesus kom ikke til verden med en militant dagsorden, og det var heller ikke hans plan, at Peter eller Johannes skulle styrte kejseren for at udbrede det kristne budskab.

Jesu formaning om at "give kejseren,

hvad kejserens er, og Gud, hvad Guds er" var et udsagn, som den tidlige kirke tog til sig. Staten skulle adlydes, men tilbedelsen rettes mod Gud. Paulus udbygger argumentet om styrets funktion i Romerbrevet 13. Staten bør ikke forsøge at kontrollere kirken eller den åndelige sfære, og kirken bør ikke prøve på at gennemtvinge evangeliets udbredelse gennem politisk magt.

Kristne er pilgrimme og fremmede her på jorden - håbefuldt vandrende mod et andet hjemland - der er intet mandat til at forsøge at etablere Guds rige her på jorden.

I de første århundreder betød det store forfølgelser af de kristne. Men da Konstantin i 313 gik over til kristendommen, varslede det også nye tider for kristendommens

anspændte forhold til staten. Der gik ikke lang tid, før kirken udnyttede den nyvundne frihed. I flere århundreder kæmpede kirken og staten om politisk indflydelse og magt, og kirken gik endda i gang

med eller sanktionerede militære erobringer gennem en række "hellige krige" - korstog - som til dels var en reaktion på muslimernes fremmarch mod Europa.

Men med reformationen fik en "genfødt" kirke revet sig løs fra kejserens klæder og den katolske kirkes pavedømme. Luthers understregning af, at alle havde direkte adgang til Gud og ikke behøvede at komme til Herren gennem en jordisk mellemmand betød store forandringer. Senere med den

stigende sekularisering i vesten blev kirkens tidligere så tætte forhold til staten løsere og dens politiske indflydelse langt mindre.

Kristendommen har i dag droppet de militante og politiske aspirationer og har i det store hele taget afstand fra krig og undertrykkelse som legitime måder at udbrede troen på.

Islams Hus og Krigens Hus

Islam er derimod i sin oprindelige form teokratisk og gør ingen forskel mellem religion og stat. I de første århundreder efter Muhammed var det islamiske samfund én stat under én leder. Selv efter at samfundet blev splittet op i flere stater, holdt man fast i idealet om ét islamisk styre.

Shariaen - den islamiske lov, som bygger på Koranen og de senere traditioner og forskrifter - skal nøje efterleves, og alle dele af menneskelivet skal ideelt set ind under islamisk lov. At underordne sig Allah i et islamisk teokrati betyder, at man underkaster både legeme og sjæl og bøjer sig under Allahs repræsentanter på jorden.

Der er desuden i den klassiske islam et meget rodfæstet dualistisk syn på verden: Os og dem. Islam deler verden ind i to adskilte geografiske områder eller huse: Islams Hus og Krigens hus. Islams Hus er alle de lande eller områder, som er under muslimsk kontrol, mens Krigens Hus omfatter alle andre områder, som det er muslimens pligt at bringe ind under islam. Imellem de to huse er der en vedvarende konflikt og modsætning indtil hele verden omvender sig til islam eller er underordnet styret i en muslimsk stat.

Denne dualisme er blevet en del af psyken hos den enkelte muslim, og gennemtrænger hans handlinger og tankegang. Det giver sig nogle gange udslag i en slags dobbelt målestok for, hvad han kan tillade sig. Muslimske drenge i Danmark vil gøre ting ved en dansk pige, som de ikke vil tillade med en muslimsk, og rige fra Saudi-Arabien kan skeje ud, når de er i et vestligt land, mens de sørger for, at Islams Hus ikke bliver besmittet, når de er hjemme igen. Og det fører til voldsomme reaktioner, når Vesten prøver at gennemtvinge sin vilje i et muslimsk land.

Denne meget skarpt opdelte verden

er blevet styrket gennem århundreders krige og kampe mellem islam og "de vantro". I det 7. århundrede begyndte islam at brede sig, og det fortsatte stort set de næste 1000 år, med forskellige former for hellig krig for at bringe flere områder ind under Islams Hus. Muslimerne erobrede Mellemøsten, Nordafrika og dele af Asien og Spanien og endda helt op i dele af Frankrig, hvor kristendommen blev alvorligt truet. Islams gyldne storhedstid og ekspansion blev ved i flere århundreder, men i diverse korstog erobrede de kristne Spanien tilbage og langsomt skrumpede det Ottomanske Imperium ind.

værdier.

Den arabiske forfatter Mazhar Malouhi skriver om, hvordan hans folk ser på historien:

"For muslimerne er korstogene, som begyndte i 1087 e. kr., ikke slut. Der går ikke en eneste uge, uden at aviser i den arabiske verden nævner korstogene. Alt, hvad vesten foretager sig, er en forlængelse af korstogene. Vesten har som mål at holde muslimerne nede og ydmyge dem og splitte dem. For araberne har de vestlige nationer altid stået imod arabernes drøm om arabisk enhed."

Med denne tankegang har vestens

"For muslimerne er korstogene, som begyndte i 1087 e. kr., ikke slut.

Der går ikke en eneste uge, uden at aviser i den arabiske verden nævner korstogene. Alt, hvad vesten foretager sig, er en forlængelse af korstogene."

I nyere tid har muslimer i Mellemøsten så oplevet den vestlige kolonialisering og imperialismen på tæt hold - megen vestlig kultur har også smittet af og øvet sin indflydelse i muslimske lande og skabt konflikter.

For mange islamiske fundamentalister har vestlig kulturel og økonomisk indflydelse derfor en klart religiøs betydning (Fx Khomeini, der kalder USA for Den store Satan). Professor i islam, Bernhard Lewis, skriver bl.a., at fundamentalisterne ofte erstatter ordet imperialismen med "missionær". Det er ikke så meget imperialismen, som de kritiserer, som det onde i, at vantro mennesker skal herske over sande troende muslimer, eller præge det muslimske samfund med vestlige "kristne"

religiøse pluralisme ikke nogen større chance for at vinde indpas i islamiske samfund. Her oplever man stadig deprimerende mange eksempler på undertrykkelse af andre religioner. Jøder og kristne bliver i bedste tilfælde tolereret som andenklassens borgere, dhimmi, som må leve under restriktioner. Den frihed, som muslimer har til at dyrke og udbrede deres religion i vesten, er ikke-eksisterende i islamiske stater, hvor det er forbundet med betydelige omkostninger, nogle gange døden, at konvertere til kristendommen.

Bin Ladens jihad

Den islamiske fundamentalisme har siden 1970'erne haft megen vind i sejlene. I vesten fik den for alvor

opmærksomhed, da Shahan i Iran blev væltet i 1979, og Ayatollah Khomeinis præsteskab indførte Sharia-loven. Der har i flere arabiske stater været en voksende gruppe, som er blevet skuffet over den fejlslagne arabiske socialisme, og som har haft et stærkere ønske om at bryde med vestlig indflydelse og i stedet søge svar og løsninger i den islamiske tradition.

I tiden efter terrorangrebet har USA's præsident Bush flere gange forsikret, at dette ikke handlede om en krig mod muslimer - men mod terror. Men Osama bin Ladens budskab er stik modsat. For ham og hans fundamentalistiske støtter er det en religionskrig, en krig for islam mod de "vantro", og især mod USA, som repræsenterer den største magt i de vantros verden. Som Osama bin Laden siger det:

- Vi er et folk på 1,2 milliarder muslimer, der aldrig vil tillade, at Guds hus bliver overtaget af fordærvede, arrogante jøder og kristne. Jeg er sikker på, at mine tilhængere vil fortsætte den hellige krig og rette hårde slag mod Amerika og dets allierede.

Men hvor megen krudt kan en terrorist, som Osama bin Laden finde i Koranen? Legitimerer islam på nogen måde disse terrorangreb? Et af de begreber, som er blevet mest diskuteret, er jihad. Det oversættes med "hellig krig", eller måske mere korrekt "at stræbe", som også kan forstås som en åndelig og moralsk stræben på Allahs vej.

Ordet jihad optræder de fleste steder i islams overleveringer i en militær betydning. Det er en af de store forskelle på kristendom og islam. Hvor Jesus, den lovede Messias, lagde sit liv ned for verden, grundlagde profeten Muhammed islam med sværdet i hånden.

Hellig krig har lige siden været en religiøs forpligtelse inden for islam, og derfor er den også i Sharia blevet reguleret i mindste detaljer. Som hvornår man fører, afbryder og genoptager krig. Hvordan man undgår at påføre fjenden unødige lidelser, behandling af krigsfanger osv. Martyrerne, der dræbes i en jihad, får i koranen desuden løfte om belønning i paradiset.

De ekstreme islamister hævder, at deres terrorangreb er sand jihad mod vantro og fjenderne af islam. At de med

alle midler har ret til at bekæmpe vestlige barbarers indflydelse i den islamiske verden.

Dette afvises dog af de fleste islamiske eksperter. Professor Bernhard Lewis henviser bl.a. til, at de muslimske lærde, som skrev Sharia, stillede ganske bestemte forudsætninger op for, hvornår en retfærdig krig kan udøves.

- Hvad de klassiske jurister i islam aldrig havde forestillet sig var et sådant uprovokeret, uannonceret masseslagteri af uskyldige civile, som vi så i New York. Dette er der ingen fortillfælde for eller tilladelse til i islam.

Historiens følelser

En del af de stærke følelser, som bin Laden vækker hos mange muslimer, er den konstante henvisning til historien. For en kristen i dag er kirkehistorien ikke noget, der vækker de stærke følelser eller kan opildne nogen eller bringe større skam eller begejstring i sjælen. Troen i vort sekulariserede vesten er blevet privatiseret og individualiseret, mens kirkens kollektive bevidsthed er udvisket hos den enkelte.

Men for en muslim ligger islams historie altid latent i bevidstheden, og når Osama bin Laden henviser til islams storhedstid og fald vækker det voldsomme følelser i de stolte muslimer hjerner, som er yderst bevidst om deres religiøse og kulturelle arv.

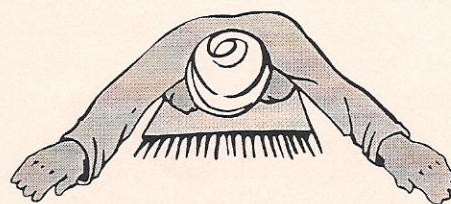
Osama henviser bl.a. til 1918, hvor det sidste af de store muslimske imperier, det ottomanske sultanat, blev besejret og meget af dets territorium delt mellem britiske og franske magter. Nu fik tyrkerne godt nok hurtigt generobret deres territorium, ikke i islams navn men gennem en nationalstat, hvor stat og religion blev adskilt, og hvor sultanatet og senere kalifatet blev afskaffet. Kaliffen var overhoved for alle sunnimuslimer og blev betragtet som den sidste i en lang række af overhoveder helt tilbage til profeten Muhammed.

- Gennem næsten 13 århundreder havde kalifatet gennemgået mange omskiftelser, men det forblev et potent symbol på muslimsk enhed og identitet, og dets afskaffelse under det dobbelte angreb fra fremmede imperialister og lokale modernister, kunne føles ud over hele den muslimske verden, skriver Bernhard Lewis.

En moderne Muhammed

I øjeblikket er der således en strid mellem de moderate/liberale og ekstremistiske/fundamentalistiske kræfter i islam. Islam står efter 11. september ved en "korsvej". Kan muslimerne finde en vej fremad og reformere islam og nyfortolke teologien, så de skarpe modsætninger mellem islam og moderne liv og samfund bliver udglattet? Eller kan en Osama bin Laden få opflammet flere i den muslimske verden til at acceptere hans fortolkning af islam.

Nyfortolkning bliver i hvert fald svært. Den stærke underkastelse og ærbø-

Islam betyder underkastelse, og islam er en tilstand af absolut resignation, og muslimen har en meget statisk opfattelse af den ideelle verden og det ideelle samfund.

dighed over for Koranen gør, at kritiske røster og nyfortolkninger hurtigt bliver fejtet væk. Erfaringerne fra islamisk historie tyder på, at det, som lettest accepteres er en tilbagevenden til de traditionelle synspunkter.

Islam betyder underkastelse, og islam er en tilstand af absolut resignation, og muslimen har en meget statisk opfattelse af den ideelle verden og det ideelle samfund. Det betyder også til en vis grad, at de er slaver af traditionen og fortidens døde bånd.

Dette er noget absolut fremmed i vesten, hvor vi er bange for stagnation. Vi ser den store værdi i forandring, og

det kræver stadige tilpasninger til nye forhold og nyorientering. Vi stræber nærmest uden ophør, og kodeordene er altid udvikling og fornyelse.

Alt dette skaber konflikter under vestlig indflydelse i den muslimske verden. De fleste muslimer ønsker ikke at gå tilbage til en middelalderlig udgave af islam, som bin Laden prædiker - de ønsker også fremskridt og økonomiske forbedringer. Men ikke i en vestlig udgave, hvor sekulariseringen og videnskaben og moderniteten vil undergrave religionen og skubbe den ud i periferien. Kampen foregår i de fleste muslimske stater. I Iran og Sudan er det de militante, som har fået overtaget. I Algeriet og Tunis er de militante blevet undertrykt. I Egypten og Jordan er der opstået et samarbejde med militante muslimer, som er optaget i det parlamentariske system.

Men bortset fra i Tyrkiet, hvor stat og religion er adskilt, har muslimske lande set bort fra demokratiet som et brugbart alternativ, hvor ytringsfriheden er i højsædet. Det falder desværre naturligt sammen med den klare

opfattelse i muslimske lande, at islam ikke tolererer nogen form for kritik eller uenighed - og derfor har vestlig pluralisme ingen større muligheder for at vinde fodfæste.

Frygten for islam

Der er dog en tendens til at lade sig styre for meget af tv-skræmmebilleder af ophidsede muslimer, der slår sig til blods og råber død over vesten. Frygten for islam som en potentiel "ond" magt er ikke et nyt fænomen, men går flere århundreder tilbage i Europa. Efter 1. verdenskrig så de vestlige kolonimagter pan-islamisme (en fornyelse af islam med en samling af alle muslimer) som en potentiel trussel. Noget lignende kan man se i slutningen af 1800-tallet, hvor vesten var optaget af den "gule fare" og indvandringen af kinesere og andre asiatiske folk.

Faren ved islamisk fundamentalisme skal ikke undervurderes, men faktum er, at vi ikke står overfor én samlet front, som står parat til at gå i krig mod vor civilisation. Der findes mange forskellige retninger og bevægelser inden for

islam. Visse kristne bruger i deres retorik ret så voldsomme udtryk om islam - og man kan frygte, at det smitter af på holdningen og fordommene over for den enkelte muslim.

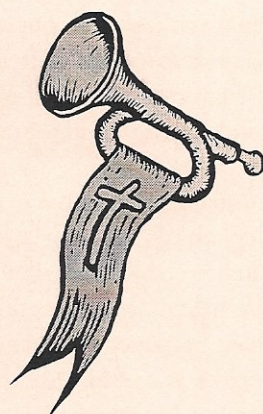
Jeg har i denne artikel taget udgangspunkt i islam, men sandheden er, at den vrede, som fundamentalistiske muslimer har overfor vesten og overfor kristendommen ikke kun er baseret i islam, men også i høj grad må tilskrives fattigdommen i flere muslimske stater, frustrationen over landenes dårlige ledelse og ringe herskere, hadet til Israels eksistens eller i hvert fald Israels besættelse af palæstinensiske områder - og USA's støtte til Israel.

Diskussionen af, hvad islam som sådan kan tage på sin kappe, og hvor meget der skyldes den nationalistiske, politiske og økonomiske udvikling, er ofte ugenomsigtig og trådene løber her ind i hinanden.

I næste artikel skal vi se nærmere på de teologiske forskelle og ligheder mellem kristendom og islam. Bl.a. om synd, nåde, tilgivelse, treenighed og Jesus kontra Muhammed.

SEMINAR

Dig og de sidste tider

Temaet: Dig og De sidste Tider

Læren om endetiden giver anledning til mange personlige spørgsmål, som vi tager hul på: Hvordan bliver vor personlige fremtræden for Herren på "hvor Herres Jesu Kristi dag"?

Hvor er de døde i Kristus mellem døden og genkomsten? Hvordan er der i Himlen - hvad skal vi få tiden til at gå med?

Hvad med familie og venner, som ikke er frelst - gives der en mulighed mere?

Medvirkende: Sven Straarup, Louis Nielsen og andre.

København:

Lør. d. 8. juni, kl. 9.30
Nazaræerens Kirke,
Højnæsvej 60, Rødovre

Odense:

Lør. d. 15. juni, kl. 9.30
LM's Missionshus,
Vesterbro 9B, Odense

Seminaret koster 60 kr. og det er inklusiv kaffe, frokost og studiemateriale. (Seminarer er gratis for deltagere i Perspektiv Bibelskole).

Tilmelding til:

Sven Straarup (øst for Storebælt)
44911641 senest torsdag den 6. juni.
Joyce Deeks (vest for Storebælt) 66117321 senest den 13. juni.

Vi glæder os meget til at se dig.

Med kærlig hilsen
Perspektiv Bibelskole

Grådigheden i det skjulte

Af Louis Nielsen

På flere måder er jeg de seneste dage blevet mindet om grådighed. De fleste af os vil sikkert opfatte det som et skældsord og en fornærmelse, hvis nogen skulle kalde os "grådige".

Og dog grådige er, hvad mange af os nok er, uden at det går op for os.

Det er denne mere skjulte og subtile form for grådighed, denne spids handler om, ikke den mere åbenlyse, som alle mere eller mindre kan blive enige om at tage afstand fra.

Det kan utvivlsomt diskuteres hvem af de fattige lande, der skal have ulandshjælp, og hvordan den fordeles, men det er usympatisk, når Danmark som et af verdens rigeste lande finansierer sit eget overbrug ved at skære netop i ulandsstøtten.

Det virker også dybt beskæmmende, når store industrivirksomheder, som endda fyrer medarbejdere i stort tal, sender virksomhedens direktør bort med et trecifret millionbeløb godt på vej mod milliarder i gyldent håndtryk. Det samme må siges om Royal Greenland, som med et meget stort rødt tal på bundlinjen afskediger sin direktør, men siger farvel til ham med 10 millioner i gyldent håndtryk.

Det virker også deprimerende på vore værdisæt og værdinormer, når vi belønner sportssjerner, entertainere og skuespillere med summer, som ligger langt over det, vi normalt vil betale folk, som med deres arbejdsindsats gør en forskel og skaber noget til virkelig gavn for deres medmennesker.

Forleden blev vi mindet om, at omkring 200.000 folkepensionister kun havde folkepensionen at leve af, og at deres forbrugsmuligheder dermed også

var rimeligt indskrænkede. Men samtidigt er det også tydeligt, at de mere aflagte yngre pensionister forventer sig stadig mere og mere, herunder også af offentlige ydelser.

Ingen hospitalsbehandling kan blive for dyr; vil en kommune skænke sine ældre borgere en årlig charterferie, er det vel også kun rimeligt. Man har ikke noget imod, at et pensionsforsikrings-selskab flytter rundt med ens penge, så længe det giver godt med udbytte, men den dag de finansielle markeder bryder sammen, vil man ikke finde sig i at stå tilbage med tabet, men forlanger at få sit som om intet var hændt.

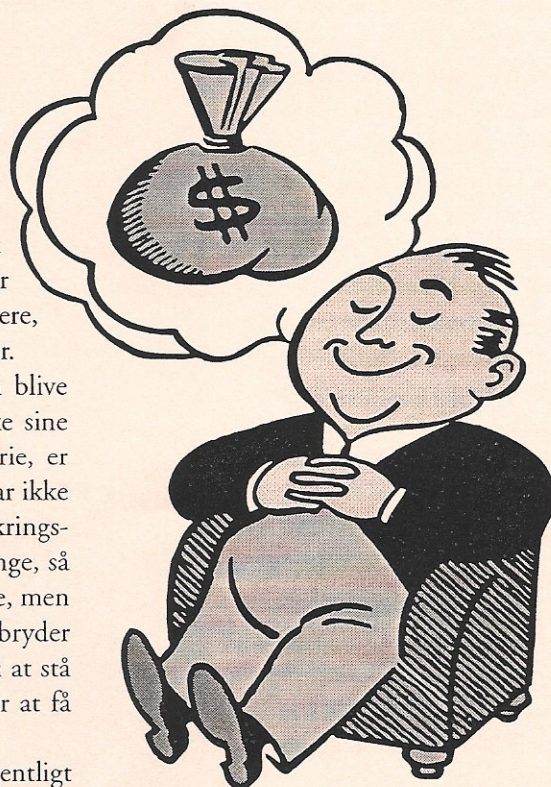
De enorme summer, som ugentligt afsættes til spil og konkurrencer, illustrerer den samme tendens, at vi ikke kan få nok. I princippet kan man sige, at alle er lige, alle har lige muligheder både for at tabe og vinde, men det er i virkeligheden håbet om at vinde, som sker ved, at alle de andre spillere taber deres indskud, som er drivkraften i spillelysten, altså grådigheden.

De fleste af os har nok, måske endda en del mere end vi strengt taget har brug for, alligevel vil vi stadig have mere.

Nøjsom og tilfreds

Kristendommen foragter ikke den materielle verden; det er demonerne, som gør det, og det er demoners lærdomme, som lærer mennesker at gøre det. Kristne modtager alt, hvad Gud har skabt med taknemmelighed og har god samvittighed ved at nyde Guds gaver.

Men kristne advares mod lysten til at være rig, advares mod grådigheden, advares mod opblæstheden og tabet af virkelighedssansen, som følger med at have for mange penge, for mange ejen-

dele, for megen magt, for mange mennesker omkring sig, som kryber for en.

For Skriften er tilfredshed, nøjsomhed og taknemmelighed dyder, fordi de afspejler en livsstil, som ikke betragter livet som ens eget og som er til for ens skyld, men som er til for at leve til Guds ære, i afhængighed af Gud og i lydighed mod Guds vilje og til velsignelse for andre.

Grådighed derimod er afgudssynd, fordi det opkaster en selv som tilværelsens midtpunkt og gør alle andre til brikker, som skal tjene til at gøre livet strålende og behageligt for en selv.

Når vi ikke skammer os over at være sådan, hænger det utvivlsomt sammen med den almindelige accept om ikke ligefrem beundring, som selvhævdelse og selvhævdende adfærd mødes med i dag og af reklameverdenens og medierne evindelige pusten til vor forfængelighed. Men sådan er vi ikke skabt, og til det er vi ikke skabt, slet ikke som de nye skabninger vi er i Kristus Jesus.

Tolkiens tre-bindsværk "Ringenes Herre" har nu næsten 50 år efter udgivelsen af det første bind fået en renæssance og er mere populær end nogensinde - første del af fortællingen er blevet overført til det hvide lærred og dermed blevet let tilgængelig for alle. Men hvorfor strømmer millioner ind for at se en historie om små hobitter og store troldmænd i et rige for længe, længe siden?

Af Carsten Thomsen

Hvad er det mon for en historie, vi er dumpet ned i?", spørger Sam Gammegod, da han og Frodo er ved at nå til enden på deres farefulde rejse.

De sidder og småklukker og diskuterer, hvordan historien om Ringen vil ende. Frodo og Sam er klar over, at deres handlinger er en del af en større fortælling, en myte, og de undrer sig over, om deres historie vil blive heroisk, og om de næste generationer af hobitter vil sidde ved lejrålet og synge sange om deres bedrifter.

Det er Tolkiens overbevisning, at

mennesket er en del af en dybere sammenhæng, af en større historie, at vore handlinger mere eller mindre er med til at bestemme, hvordan historien vil forme sig. Både vor egen historie og Guds store fortælling. På vores vandring har vi en opgave, men samtidig længes vi som Frodo konstant "hjem" - og når vores pilgrimsvandring, vores historie her på jorden, slutter, kommer vi "hjem" i evigheden. Eller som hobitterne tilbage i Herredet.

Tolkien har skabt en anden verden, en saga nøje og detaljeret udtænkt fra bunden med sin egen skabelseshistorie, stamtavler og tilmed et opdigtet sprog. Hobitter, elver, mennesker, dværge, troldmænd og Ringenes Herre selv, den dæmoniske fyrste Sauron, befolker denne engelske professors opdigtede rige.

Mennesket har ned gennem tiderne skabt deres egne myter, som konfronterede dem med noget overnaturligt og evigt - med guder og helte, som kæmpede om herredømmet i en transcendent verden. For Tolkien havde disse

myter en snert af det sande lys i sig, og selvom de ikke var sande, pegede de på den ene "sande myte" i evangeliet. Fortællingen om Kristi død og opstandelse var en historisk begivenhed, som virkelig fandt sted.

Tolkien ønskede at skabe en myte, som havde elementer fra de andre myter i sig (specielt nordisk mytologi) men også en fortælling, der var gennemsyret af et kristent verdensbillede.

- Ringenes Herre er et fundamentalt religiøst og katolsk værk, ubevidst i starten, men bevidst i revideringen, skriver Tolkien til en ven i 1953.

Men han undlod specifikke henvisninger til religion, "alle de religiøse elementer er absorberet i historien og i symbolismen", skriver han.

Det forklarer også, hvorfor historien har sådan en bred appel til alle mennesker, der kan lide eventyr- og fantasigenren. Her er bibelske motiver og temaer, som forsyn, onskabens problem, opofrelse, lydighed og forsoning, men det er ingen tydelig allegori, der er ingen umiddelbar Kristus-figur som i C. S. Lewis' Narnia-serie, hvor løven Aslan repræsenterer Kristus.

Men det betyder også, at evangeliets lys ikke skinner så klart og befriende igennem i Tolkiens værk, som i Narnia-bøgerne, hvor Aslan (Kristus) betoner det frelseshistoriske indgreb, som ikke er særlig åbenbart i Ringenes Herre.

Nyt lys over vor verden

Spørgsmålet er, om Ringenes Herre for de fleste mennesker forbliver en fantastisk god historie, tre timers film-escape, eller den også får lov til at kaste et nyt lys over vor virkelige verden, hvor vi er "heltene" i et episk drama, og Gud er den Store Fortæller.

Med det moderne menneskes afvisning af kristendommen som den store fortælling, der gav mening og sammenhæng, er tilværelsen blevet absurd. Forfatteren til Det Store Drama er erklæret død, og ingen kender mere plottet til den fortælling, vi befinder os i.

En tråd gennem moderne litteratur er netop nihilismen - at tilværelsen er blottet for en overordnet mening. Mennesket, revet væk fra sine religiøse og åndelige rødder, er fortabt og tilværelsen er meningsløs. I et upersonligt

TOLKIEN FOR DUMMIES

Ondskabens fyrste, Sauron, har skabt Ringen, som kan give ham herredømmet over hele verden.

Ringen er så farlig, at selv de gode ikke kan bruge den uden at blive fordærvet. Ringen må tilintetgøres, hvis onskaben skal hindres i at overtage magten.

Historiens helt, hobitten Frodo, er kommet i besiddelse af Ringen, og han udpeges nu til den farefulde opgave at kaste Ringen på den ild, hvor den blev støbt, i Dommedagsbjerget, der ligger midt i Saurons Rige. Kun dette kan tilintetgøre Ringen og bryde den ondes magt.

Frodo får selskab af tre andre hobitter og en troldmand, en dværg, en elv og to mennesker, som sammen skal klare opgaven.

Men Sauron, som får hjælp af den onde troldmand Saruman og uhyggelige orker, gør alt for at hindre Frodo i at nå Dommedagsbjerget.

univers er ingen rigtig hjemme, tilfældighedernes lunefulde spil har kastet os ind i verden, og vi må selv opfinde en mening, små personlige historier og private skæbner.

Det moderne menneske lever nu bag materialismens hårde kolde mure, men mange har formentlig også en ubevidst fornemmelse af, at der er en åndelig dimension i tilværelsen, som man er gået glip af.

Netop derfor er det forfriskende, at Ringenes Herre er gået hen og blevet en af nutidens mest populære fortællinger, at millioner indløser billet til denne "stedvise svulstige kristne allegori", som anmelderen Bo Green Jensen har kaldt den.

Den røde tråd gennem Ringenes Herre løber nemlig langt væk fra den moderne litterære trend. Det er en tråd, som kaster hovedpersonen Frodo ud i et kosmisk drama med betydning for hele universets skæbne.

Hvad kan vi lære af Ringenes Herre? Det vil kræve en hel bog at forklare de enkelte temaer, som Tolkien udspinder på de over 1000 sider. Her blot et par enkelte hovedtemaer, som er værd at ringmærke.

1. Forsyn/Ledelse:

"Det er den hidtil mærkeligste begivenhed i hele Ringenes historie; at Bilbo kom netop da og fuldkommen i blinde lagde sin hånd på Ringen i mørket....Bag det må der have været noget andet, som udøvede sin kraft. Noget, som Ringens skaber slet ikke havde tænkt sig. Jeg kan ikke gøre det tydeligere, end ved at sige, at det var meningen, at Ringen skulle findes af Bilbo og ikke af sin skaber, og i så tilfælde har det også været meningen, at du skulle have den. Og det kan være en opmuntrende tanke." (Gandalf til Frodo, Bog 1 s. 74-75)

Der er en kraft, et forsyn, som bag det hele trækker i trådene. Det er ikke blind skæbne, men en bevidst styrelse af begivenhederne. Men hvorfor valgte Forsynet en hobbit, denne mest usandsynlige skabning af alle, der på ingen måde (øjensynligt) var skabt til heroiske bedrifter? Hvorfor er vi selv blevet udvalgt? Hvorfor får vi lov til at stå i Herrernes Herres tjeneste? Vi ser kun brudstykker af det episke drama i dette liv, og megen af Guds vilje med os synes gemt og tilsløret.

Alligevel har Skrifterne åbenbart Guds vilje. Han ønsker, at vi skal tjene ham....og det kan være en opmuntrende tanke. Guds overordnede vilje og mål er nedskrevet i Ordet, og vi har et forbillede for vort liv i Jesus Kristus. Han, som vandt den ultimative sejr og overvandt den største fjende af dem alle.

Frodo har fået betroet Ringen - en mission venter ham, som han har al mulig grund til at frygte og føle sig overvældet og tyngt af. Men der er en årsag til, at han er blevet udvalgt, der er en højere mening med, at Ringen faldt i hans hænder, han er en del af en større kamp mellem det gode og det onde.

Der er også en god portion visdom i den måde, Frodo lader sig lede på i sin færd, hvor farerne og fristelserne lurer hele tiden. På en eller anden måde synes de tilbagevendende sange og digte, som synges under turen ikke blot at give håb og trøst, men også at være åbenbaringer og sandheder fra fortiden, som kaster lys over vandringen. Han lytter til sine ledsagere og søger hele tiden ydmygt råd og vejledning hos sine venner.

En moderne Frodo ville måske have fået besked på at lytte til sine følelser,

søge sit indre efter svar eller følge sit hjerte. Men Tolkien er ikke moderne - han kender Skrifterne, som er indblæst af Gud og "nyttige til vejledning", og han kender visdommen i at lytte til de vises råd. Så det er måske ikke helt tilfældigt, at netop de historiske sange får lov at være ledetråden i meget af Ringenes Herre.

2. Fristeren:

"Fjenden er hurtigt ved at blive meget stærk. Det kommer til at knibe meget hårdt for os.... Fjenden mangler stadig den ene ting, der kunne give ham styrke nok til at slå al modstand ned, bryde det sidste forsvar og hylle hele landet i mørke på ny. Han savner Ringen. (Gandalf til Frodo)"

Tolkien lægger ikke fingrene imellem i sin beskrivelse af de mørke kræfter, som kaster sine lange skygger ind over landet og synes at lægge alt koldt og øde og drage enhver ind i sit jerngreb. Sauron, som er i tjeneste for Morgoth (det nærmeste vi vel kommer Djævelen), stræber efter at få fat i den Ring, som han selv har smedet.

Mørket ruger, men ikke totalt mørke, og der er en fornemmelse af, at Forsynet alligevel er på vore venners side. Som Tolkien en gang selv sagde: "Over alle skyggerne rider solen". Men der er mørkt, både i bogen og i filmen, og der er blevet spekuleret over, hvad det onde symboliserer. Nogle har talt om, at Tolkien her sender advarsler om skyggerne fra 2. verdenskrig, fra atombombefaren, den kolde krig. Jeg skal ikke gå ind i disse spekulationer, men der er vel tale om det til alle tider nærværende mørke, som verden ligger under for.

Ringens magt er en af de mest foruroligende og geniale effekter i sagaen. Den er helt igennem ond, og enhver, der bruger den og forsøger at kontrollere den, ender med selv at komme ind under dens kontrol og bliver en slave af Ringen, ligesom den tragiske Gollum.

Tolkien forstår at beskrive Fristeren i al sin grufuldhed. Det er en virkelig person, en virkelig magt, som ønsker at besidde og kontrollere. Det er også filmatiseringens store fortjeneste, at instruktøren bevidst lader Ringen få en fremtrædende rolle i fortællingen - dens kraft bliver vakt til live på en dramatisk

“En Ring er
over dem alle,
En Ring kan
finde de andre,
En Ring kan
bringe dem alle,
i mørket lænke
dem alle,
I Mordors land,
hvor skygger
ruge.”

måde med diverse special effects - især Bilbo bliver pludselig til en helt anden person, og vi ser, hvordan selv denne "venlige" hobbit er blevet fordærvet af at have følt på Ringen i årevis.

Ringens kan man ikke lege med, det nytter ikke at prøve at kontrollere den. Den må ødelægges. Ringenes Herre bliver således også en advarsel mod det okkulte, mod magtbegær, mod at lade sig friste til at lege med synden.

Frodo både triumferer og svigter. Han har idealet for sig og de bedste intentioner og drager ud på den heroiske færd: Ringen må kastes i ilden på Dommedagsbjerget, men da han endelig har chancen, formår han det alligevel ikke. "Ringens er min", udtaler Frodo, og viser os den såre menneskelige svaghed.

Den sleske Gollum, som egentlig er en fjende, griber Ringen, men får overbalance og styrter i dybet.

Tolkien har i et brev kommenteret Frodos "svigt":

- Frodo fortjener al ære, fordi han bruger hele sin vilje og kraft, og det var nok til at bringe ham til det forudbestemte sted, og ikke længere. Få andre, måske ingen andre i hans tid, ville være nået så langt. Den Anden Magt tog derefter over: Forfatteren af Historien (og jeg mener ikke mig selv), men den altid-nærværende Person, som aldrig er fraværende og aldrig er nævnt.

Kristne kender kun alt for godt Fristeren, som hele tiden er tæt på os, den gamle Adam går stadig i kødet på os og verden øver sit konstante tryk på os. Det er en af syndens egenskaber, at den lader tingene se indbydende ud, men ender med at fortære ens sjæl, hvis man giver den råderum.

Vi ved, at vi svigter, igen og igen lever vi ikke op til idealet, men midt i vor svaghed er der en trøst, et Forsyn, som lover os at gennemtrumfe sejren.

Venskab/Loyalitet:

"Du kan stole på, at vi vil følge dig gennem tykt og tyndt til den bitre ende, og du kan stole på, at vi vil kunne holde bedre på alle dine hemmeligheder, end du selv kan, men du kan ikke stole på, at vi skulle lade dig møde dine genvordigheder alene... Vi er dine venner, Frodo, Ja, sådan er det i hvert fald.... Vi er meget bange, men vi følger dig". (Merry til Frodo, Bog 1, s. 130).

Var Tolkien født i Midgård ville han have været hobbit. Som forfatteren Patrick Curles skriver det:

- Tolkien så sig selv som en hobbit på enhver måde undtagen lige i højden. Han elskede at spise (hobitter skal helst have mad seks gange om dagen), han nød havearbejde, træer og lange vandringer i naturen, men han rejste sjældent og kun nødt. Han elskede piber, fyrværkeri, historier og venner. Han satte hjemmet, familien og arbejdet højt og betragtede det altid som det centrale i livet. Det var for ham gudskabte ting, som glædede Skaberen mere end "gode gerninger" kunne.

Tolkien satte også stor pris på ven-

skabet med C. S. Lewis, som læste en stor del af hans manuskripter, før de blev udgivet. Det var også i samtaler med Tolkien, at Lewis blev hjulpet på vej mod den kristne tro (Læs mere om Myter, Lewis og Tolkien i Kristent Perspektiv, nr. 2-01, s. 12)

En af de ting, jeg holder mest af ved Ringenes Herre, er de karaktertræk, som hobbitterne besidder, og som Tolkien så formidabelt fremhæver. De er ikke fødte helte, som opsøger eventyret, men de er trofaste, loyale og sande venner. Ikke perfekte, og de kan ind imellem være mistænksomme, irriterende og stridbare, men når problemerne tårner sig op, bliver de ved deres venners side. Frodo har af flere forskellige årsager svært ved at stole helt på sine venner og vil (måske for at beskytte dem eller Ringen) helst rejse alene, men det vil Sam, Pippin og Merry ikke høre tale om.

Det viser filmen tydeligt i en af de sidste scener, hvor Sam Gammegod styrter ud i vandet for at nå båden, hvor Frodo sidder. Han vil være ved Frodos side og hjælpe ham, koste hvad det vil. Som Frodo bagefter siger, da han har hjulpet Sam op i båden: *"Dig kan man ikke sådan uden videre slippe bort fra. Men jeg er nu glad, Sam. Jeg kan slet ikke sige, hvor glad jeg er. Selvfølgelig har det været meningen, at vi skulle drage af sted sammen."*

Sam er indbegrebet af en sand ven, tjener og discipel. Han svigter ikke i nødens stund. Vi kan ikke gå igennem livet alene og har brug for hinandens selskab og fællesskab; uden venskabet fremstrakte hånd, ville Ringen ikke kunne kastes på ilden i Dommedagsbjerget.

Trøst og savn:

"En stor skygge er forsvundet", sagde Gandalf, og så lo han. Og lyden af hans latter var som musik, eller som vand i et tørkeramt landskab. Mens Sam lyttede gik det op for ham, at han ikke havde hørt latter, munterhedens rene kildevæld i mange, mange dage. Latteren ramte hans øre som et ekko af alle de glæder, han havde oplevet i sit liv. Men han selv brast i gråd. Så standsede hans tårer som den blide regn, der fordrives af forårsblæsten og får solen til at skinne

"En så mægtig
Ring passer på
sig selv, Frodo.
Den kan smutte
forræderisk af
fingeren, men
dens ejer giver
den aldrig selv
fra sig."

(Gandalf til Frodo)

endnu klarere, hans latter vældede frem." (Bog 6, side 235)

Der er en tråd igennem Ringenes Herre af både trøst og lidelse, glæde og savn. Det er de jordnære fornøjelser, som Tolkien understreger, hjemmets fred, bordets glæder, naturens skønhed, og mennesker, der kan leve i fred og fordragelighed med hinanden. Men der er også lidelse, for freden og hvilen kan ikke opnås uden kamp, ikke uden et offer. Frodo må sande det. Han oplever de nye fredelige tider i Herredet, men selv bærer han rundt på et dødeligt sår fra kampen og må drage bort.

- Jeg er såret for dybt, Sam. Jeg prøvede at frelse Herredet, og det er blevet frelst, men ikke for mig. Det må tit gå sådan, når en ting er i fare, Sam, nogen må opgive den, miste den, for at andre

kan beholde den.

Det synes underligt, at Tolkien bruger så megen plads til at beskrive genopbygningen af Herredet og bringe alle tråde sammen. Men måske ligger det i Tolkiens egen bevidsthed om, at historien først slutter hjemme ved kaminen. Og ved bogens lange afrunding får vi tid til at nyde de gode tider sammen med hobitterne. Den historie, som udgik fra Herredet, slutter her. Efter at have taget afsked med Frodo, rider de tre hobitter tilbage:

Allerede mens de red, begyndte de at synge. Men Sam drejede af til Sidenå, og han kom op ad højen, da endnu en dag havde nået sin afslutning. Han red videre, han så et gyldent skær, ilden brændte indenfor, aftensmaden var parat, og han var ventet. Rosa trak ham indenfor, anbragte ham i en stol og satte lille Elanor på hans skød. Han trak vejret dybt. "Ja, så er jeg kommet hjem," sagde han.

Kommentar over 1. Mosebog af Erik Fanøe

Perspektiv Bibelskole og Forlaget Perspektiv har netop udsendt Erik Fanøes udmærkede og oplysende gennemgang af 1. Mosebog i en meget smuk bog.

Vi kan varmt anbefale bogen til alle læsere af dette blad.

Kommentaren koster kun 135 kr., og kan erhverves ved henvendelse til Forlaget Perspektiv, Ahornvej 36, 5250 Odense. Tlf. 66175888, eller tlf. 44984010.

Der er lige nu en religiøs opblussen, og både naturen, kroppen og æstetiske nydelser dyrkes med stor religiøs hengivenhed. Denne artikel ser nærmere på det religiøse element i tiden, og hvordan vi som kristne skal forholde os til det.

Af Louis Nielsen

Der gøres fra politikeres og ledende statsmænds side meget ud af at nedtone og benægte, at 11. september og det efterfølgende opgør med Bin Laden skulle være en "religionskrig". Det er det selvfølgelig ikke fra USA's eller EU's side, men kan det helt benægtes, at sådan er det bestemt ment fra Bin Ladens og hans terrornetværks side?

Når konflikten i Mellemøsten lige nu er gået helt i hårdknude, skyldes det bl.a., at indflydelsesrige mindretal hos begge de stridende parter mere og mere udkæmper den som en religiøs konflikt.

Verdenssituationen lige nu, globalt set er bestemt blevet mere ustabil og farlig på grund af en opblussende religiøs fundamentalisme både hos muslimer, jøder og "kristne". Hvordan man end ser på denne fundamentalisme, gør den det bestemt ikke nemmere at skabe fred og finde frem

til nødvendige kompromisser.

Alle mennesker har svært ved at tilegne sig og leve efter Jesu ord i bjergprædikenen: "Salige er de, som stifter fred, for de skal kaldes Guds børn", fundamentalister ikke mindst, for når man nu er glødende overbevist om at kæmpe for Gud og for hans ære, så er det kompromissøgende og fredsstiftende, som Jesus taler om, jo ikke sagen.

Men det er vigtigt, at når vi som kristne og som kirke prøver at danne os et overblik over slagsmålene og sympatiserer med den ene eller den anden part og indbyrdes skændes om, hvem vi skal holde med, at vi ikke glemmer, at vi helst skulle have vor identitet og vore idealer fra Jesus, ikke mindst fra bjergprædikenen.

Paulus siger om den fundamentalisme, han selv så glødende havde praktiseret, og som hans kære landsmænd så glødende praktiserede, at man "har nidkærhed for Gud, men uden forstand" (Rom 10:2), dvs. man mangler sandt og virkeligt kendskab til Gud. Det er en rammende karakteristisk af fundamentalismen både da og siden.

Tidens religiøsitet

Det er nok tvivlsomt om eksemplerne, som følger her, af alle vil blive opfattet som religiøse, da en definition af religiøsitet kan være svær at finde frem til. En såkaldt substantiel definition er James Bissett Pratts:

"Den sociale holdning, individer og grupper for alvor indtager i forhold til den magt eller de magter, de opfatter som dem, der suverænt regulerer deres interesse og skæbne".

Mange miljøforkæmpere nærer stærke religiøse følelser for naturen, endda så stærke følelser, at de af og til begår voldelige og kriminelle handlinger i den hensigt at redde naturen. Det samme gør sig gældende med helbred og sundhed, som mange dyrker med indædt fanatisme. Ud over traditionel medicin, som bliver stadig mere og mere avanceret, og som kravene til nu har antaget uendelighedskaraktter, søges allehånde alternative behandlingsformer.

Velbefindende, sundhed og helbred er virkelig noget, vi dyrker. Ikke det mindste må true os, og risikofaktorer af enhver slags, selv de mest minimale accepteres ikke, koste hvad det vil at eliminere dem.

Et tragikomisk eksempel på det er de enorme summer og dyreliv, vi ofrer på at udrydde kogalskab (BSE).

Fitnesscentre, plastikkirurgiske klinikker, badeanstalter og skønhedsklinikker er blevet templer. Alt vil vi ofre for at have den fuldkomne figur, paradoksalt også det, som kan koste liv og helbred, for at have gudeskikkelse.

Diskomiljøet, Roskilde festivalen og andre festivals rundt omkring i landet, betyder også oplevelser og begivenheder, som for mange har fået en religiøs status eller i det mindste en pseudo-religiøs status. Det samme kan siges om flere operaelskere og gourmander. Bestemte kokke, restauranter og vine dyrkes som noget guddommeligt.

Interessen og optagetheden af det okkulte, som er uhyre udbredt i tiden, er klart et religiøst fænomen. Således også den store interesse for og optagethed af kulter som Sai Babbas og Scientology og eksotiske religioner strækkende sig fra bolivianske og peruanske indianeritter til Tibetansk buddhisme.

Nogle gange, når vi hører videnskabsmænd give en populærvidenskabelig fremstilling af et eller andet emne, kan vi også ofte fornemme en næsten religiøs holdning til emnet, f.eks. når Bendt Jørgensen næppe kan beskrive noget dyr eller levende væsen uden med stor begejstring at skulle placere det i den darwinistiske systematik.

Religion og religiøsitet er som disse eksempler viser et meget sammensat og mangetydigt fænomen. Menneskers følelser overfor religion og det religiøse er yderst ambivalente og forskelligartede. Nogle gør f.eks. så meget væsen ud af at være a-religiøse, at det i sig selv er blevet en religion. Det store flertal af medborgere er nok stadig aldeles ligeglade med religion, men på mange har en vis beskæftigelse med religion en sær dragende kraft dog for det store flertals vedkommende uden at gøre dem til disciple.

Kirken og religiøsitet

Hvad med den kristne kirke? Skal den hilse den opblussende interesse for det religiøse velkommen? Brugt med forstand og omtanke og med egen rodfæstethed i Ham, som "er Vejen, Sandheden og Livet", er enhver åndelig opvågning og bevidstgørelse blandt folk velkommen og kærkommen, men ikke noget vi ukritisk

skal falde i svime over. Det er vigtigt, at vi er "søgervenlige" (og er villige til at gå både en og to ekstra mil med folk) - det er Jesus og Paulus lysende eksempler på - men det er livsnødvendigt, at vi er os vor egen identitet bevidst, og at vi forbliver kompromisløst loyale overfor det overleverede budskab om Jesus Kristus, evangeliet.

Den religiøse opblussen omkring os må aldrig få så meget tag i os, at den kommer til at sætte dagsordenen, men det frygter jeg, er det, som i vist omfang sker.

For at skaffe os et overblik over situationen er der nogle spørgsmål, vi må stille og forsøge at svare på:

Ånd er der, men mere
som energi og livskraft,
eller Livskraften, men
ikke som Herrens Ånd,
som svæver over
vandene, og ved sin vilje
og sit ord sætter
verden i bevægelse

1. *Hvorfor oplever vi lige nu en opblussen af den religiøse bevidsthed?*
2. *Hvornår er den religiøse følelse god, og hvornår det modsatte?*
3. *Hvad er kristendommens holdning til det religiøse? Er den meget religiøs eller snarere det modsatte?*
4. *Kan kristne være religiøst tolerante?*

1. Religiøs opblussen

Da sovjetkommunismen brød sammen i begyndelsen af 90'erne, tror jeg, at det var en kæmpe overraskelse for langt de fleste. Verden var pludselig en anden. Siden da er det gået stærkt, og verden er under konstant forandring. Med sovjetkommu-

nismen var ikke alene en "verdensmagt", et politisk system og en altbeherskende ideologi og tilværelsesforklaring gået til grunde, men også en ateistisk og materialistisk religion, som havde en eskatologi, et håb om en messiansk tidsalder, det klasseløse, lykkelige samfund.

Mange af vestens intellektuelle havde mistet deres "tro". Udbruddet af etniske og folkelige opstande her og der i verden skabte en ustabil verden med flygtninge i massevis, "enhedskulturen" smuldrede mere og mere, samfundet, uden fælles værdier, pluralismen og globaliseringen blev tidens politiske mantra og korrekte tænkning.

Det alternative og individualistiske i filosofi, religion, kunst og sundhed holdt sit indtog, ingen værdier har længere nogen universel gyldighed eller ret uden de nye idealer som globalisering, menneskerettigheder og politisk korrekthed.

Med det her indtrufne paradigmeskift samt som en reaktion mod kompleksiteten og uoverskueligheden og til dels selvmodsigelsen i den videnskabelige erkendelse blev dørene til den spirituelle verden slået på vid gab.

I mangel på nogen universel gyldig sandhed og med opgivelsen af "den store fortælling" er enhver nu henvist til at fortælle sin egen historie, finde sine egne værdier og opstille sine egne parametre at leve efter. Det evige og det evigt værende som grundende i en personlig, evig Gud, som er kernen i den store fortælling (Bibelen, frelseshistorien), er der ikke mere for det postmo-derne menneske; ånd er der, men mere som energi og livskraft, måske endda som Livskraften, men ikke som Herrens Ånd, som svæver over vandene, og ved sin vilje og sit ord sætter verden og verdensløbet i bevægelse frem mod det mål, Han den Almægtige Gud og Skaber har sat sig.

Den uopfyldte længsel

Den religiøse følelse (urlængslen efter Gud), som er fundamental i mennesket, fordi mennesket er skabt i Guds billede og trods syndefaldet stadig er bærer af gudsbilledligheden, har mistet sit objekt (Gud) og rettes i stedet ind i en selv, mod seksualiteten og mod naturen, mod kosmos, mod "verdens hemmelighedsfulde kræfter". Men det er præcist sådan afgudsdyrkelse beskrives i Bibelen. Megen nyreligiøs søgen er i sit væsen afgudsdyrkelse, som dybest set bygger på

urløgnen, slangens forførende og henrivende tale til vore første forældre i Eden: "I bliver som Gud".

Ud fra det lys kan man næsten sige, at når evangeliets kald til omvendelse når et menneske, er det et kald til at forlade afguderne og vende sig til den ene og sande Gud, dvs. blive areligiøs. I antikken anklagedes de kristne for at være ateister, for det var indlysende for enhver, at de jo ikke dyrkede de guder, de øvrige dyrkede, og som staten dyrkede.

Gud Herren forbød sit folk, Israel at dyrke eller frygte andre guder end ham. Alle andre guder blev i hans nærhed "en tomhed", "en løgn", "et bedrag". Ingen afguder havde karakter, Jahve var den Ene, den Evige og den Hellige, den Nåderige og Barmhjertige.

En moralsk og etisk verdensorden er en uundgåelig følge af at bekende, at "Jeg tror på Gud Fader den Almægtige, himmelens og jordens skaber". Ham kommer man slet ikke i kontakt med uden villigheden til også at sige: "Jeg forsager Djævelen og alt hans væsen og alle hans gerninger".

I modsætning hertil mangler afguderne totalt karakter; de er kun betinget udødelige, de er ikke evige, de er nok potente, men potensen stiger og daler; de er partiske, bestikkelige, lunefulde, hævnerrige, despotiske; de er uden moral, og nåde og barmhjertighed er ikke deres væsen, de er som naturens kræfter og som mennesket, som de også afbilder.

Jahve-troen, som Moses og profeterne forkyndte, brød med samtidens paradigmer; Israel kunne, hvis det adlød og dyrkede Jahve, ikke undgå at være et andet folk end dets naboer. Bedrøveligvis orkede Israel ikke det, men ønskede i stedet at være som de andre folk og blev mere og mere som dem.

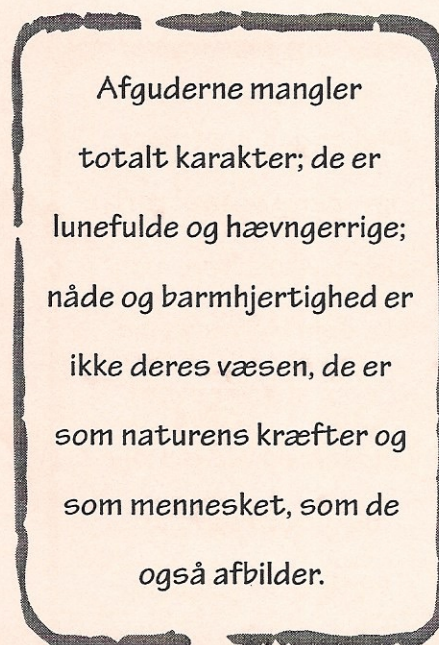
Den religiøse følelse eller længsel må vi kalde god og naturlig. Det er naturligt for os (eller burde være) som mennesker at ære en uden for os selv som vor Skaber og Konge og bøje os for ham og tilbede ham. Sådan er det ikke nu, men sådan skal det engang blive. Det bliver den uundgåelige følge af, at Gud har oprejst Jesus fra de døde, gjort ham til Herre og givet Ham navnet over alle navne. Alle knæ kommer engang til at bøje sig for ham. Den følelse (det instinkt kunne vi næsten kalde det) er rigtig og god. Religion defineret som tilbedelse af, bøjen sig for, lydighed mod og tjeneste for den lev-

ende Gud, alene og sammen med andre, er essensen af bibelsk begrundet tro, det vi skal omvende os til. I den forstand kan man tale om den kristne religion eller den kristne gudsyndelse. Religion og gudsyndelse er her synonyme.

2. Den religiøse følelse

Dansk kristendom ikke mindst under indflydelse af Tidehverv og folkekirkelig og frikirkelig liberalisme (men også på grund af danskeres generelle forbehold overfor at vise følelser) har lidt meget under, at følelserne parkerede man i væbenhuset eller i garderoben.

Men følelsen af ærefrygt for Gud,

tilbedelse af Gud, beundring for Gud, glæde over Gud og kærlighed til Gud er bestemt ikke upassende følelser at bære på og give og finde udtryk for. Alt det må siges at høre med til troens naturlige udtryksmåde medmindre da, at tro gøres til noget udelukkende intellektuelt eller æstetisk.

Et krav om, at der bliver mere plads til det følelsesmæssige og til kropslige måder at udtrykke sin tilbedelse på, er derfor helt på sin plads og må hilses med glæde. Men det må ikke glemmes, at følelserne ikke er det primære og afgørende, det er den, de rettes mod. Kristen gudstjeneste er ikke til for følelsernes skyld, hvor dejlige disse end føles, men er til for, at Gud kan møde os, og få anledning til at sige os det, han vil have sagt. Igen er

det objektet, vi retter vor religion imod, herunder også vore følelser, som er det afgørende, ikke følelserne i sig selv.

Ellers risikerer vi at havne i samme blindgyde, som Israel havnede i, at Gud kommer til at "afsky" vor gudsyndelse, vor religion (jvf. Es 1:10-17). Israel anklages kun sjældent af profeterne for at have for lidt religion, men det anklages ofte for at have for meget, dvs. for meget af den forkerte slags religion.

Kærlighedens lov

Loven og profeterne opsummerede Jesus i det dobbelte kærlighedsbud:

*"Du skal elske Herren din Gud af hele dit hjerte og af hele din sjæl og af hele dit sind".
Det er det første og største bud.*

*Men der er et andet, som står lige med det:
"Du skal elske din næste som dig selv"
(Matt 22:37-39).*

Disse bud udtrykker ifølge Jesus gammeltestamentlig religion; ved at associere sit eget liv og sin egen tjeneste med disse bud, så de fuldkomment og intenst personligt opfyldtes i Jesus, blev de også "den nye befaling", Guds riges nye lov, essensen af nytestamentlig religion. Det fremgår tydeligt af apostlenes lære, at også for dem er disse bud hjørnestenene i nytestamentlig religion, som følgende eksempler viser: "Vær ingen noget andet skyldig end at elske hinanden; for den, der elsker andre, har opfyldt loven. (Rom. 13:8) (Se også: Heb 13:15-16, Jak 1:27, 1 Pet 3:8-12, 1 Joh 4:7-10).

Næstekærlighedsbudet demonstrerer, at gudsyndelse (religion), som er i Det nye Testaments ånd og bogstav, aldrig kan være uden frugt, dvs. aldrig uden kærlighedens gerninger. At Guds vilje skal fremmes i verden er også den kristnes højeste begær og summen af hans bøn.

Brændpunktet i sand og ægte kristendom er aldrig, at vi selv skal blive mætte, fyldte og tilfredsstillede, selvom Jesus lover at opfylde disse behov hos alle, som vil følge og tjene ham. Gyldig kærlighed til Jesus stiller os altid overfor en fordring: "Vogt mine lam!".

3. Er kristendom religion?

Hvad er Gud mest interesseret i, vore rituelle gerninger, vor lovsang, vor askese, vor henrykkelse, jublen og "væren i den syvende himmel"? eller i "at vi viser tro-

fast kærlighed"? Vi skal ikke have læst længe i Bibelen, før vi kender svaret, og det ejendommelige eller ved nærmere eftertanke ikke så ejendommelige er, at begge testamenter giver det samme svar.

Mange teologer har ud fra betragtninger som disse draget den konklusion, at kristendom ret forstået slet ikke er religiøs, og at religiøsitet er et indtrængende fremmedelement i den kristne tro. I nogle af Bonhoeffers dagbogssop-tegninger fra fængslet møder vi hans refleksioner og overvejelser over det, han kaldte "religionsløs kristendom" og om menneskeheden kommer til "voksenalderen".

Bonhoeffer "profeterede" også om religionens totale kollaps og forsvinden fra efterkrigstidens totalt sekulariserede verden. I det tog han, som enhver i "bagklogskabens ulideligt klare lys" kan se det, totalt fejl¹.

Eftertiden har snarere bevist, at mennesket er ubehjælpeligt religiøst. Og efter min mening er det heller ikke sandt, at Bibelen, og det gælder både Det gamle Testamente og Det nye Testamente, afviser religion og den religiøse følelse per se, bare den er rettet mod det rette objekt - altså mod Gud selv - og at vi prioriterer lydighed mod Guds bud over religiøs nydelse.

For det er problemet med den religiøse følelse og den religiøse drift, som med alle følelser og alle drifter, at de kan blive særdeles selvdyrkende og manipulerende - både med Gud og med mennesker. Og den afdrift er en reel fare ved enhver religionsudøvelse, karismatikernes ikke mindre end rationalistens, den frommes ikke mindre end den vanekristnes, den professionelt ydmyges ikke mindre end farisæerens.

Bibelen giver os flere særdeles sigende - nogen gange komiske, ironiske, ligefrem sarkastiske fremstillinger af den situation². Et af de meget sigende er Esajas 58.

Her maler Esajas et billede af et Juda, som med stor nidkærhed og stor iver søger Gud, og som spæger sig selv for hans skyld, uden at det ønskede resultat opnås. Her kommer religionen brugt som manipulation af Gud stærkt ind i billedet. Alle disse ting gør man jo dybest set ikke for Guds skyld, men for sin egen. Derfor spørger man heller ikke, hvad Gud ønsker, men tror nærmest pr. refleks, at Gud opnår en masse ved at "et menneske spæger sit legeme". Derfor

kunne han da i det mindste vise sin "taknemmelighed" ved at høre os, når vi beder til ham.

Ofte er der også mellem os kristne stor forvirring med hensyn til, hvad vi tror, Gud virkelig vil, vi skal gøre. Men grundliggende vil han vel altid det samme: "løse ondskabens lænker og sprænge ågets bånd, sætte de undertrykte i frihed og bryde hvert åg; ja at du deler dit brød med den sultne, giver husly til hjemløse stakler, at du har klæder til den nøgne og ikke vender ryggen til dine egne".

Disse er nogle virkelig provokerende og drilske vers, for vil det sige, at Gud finder mere behag i socialt arbejde a la det, som Folkekirkens Nødhjælp, Frelsens

Problemet med den
religiøse følelse og den
religiøse drift er, at
de kan blive særdeles
selvdyrkende og
manipulerende -
både med Gud og
med mennesker.

Hær eller Kirkens Korshær gør end i lovsangsgudstjenester, bibelstudiegrupper og evangeliserende arbejde som f.eks. Alpha kurser?

Så firkantet kan vi vel ikke eller bør vi vel ikke stille det op, for det ene udelukker ikke det andet, for med Jesu ord skal "det ene gøres og det andet ikke forsømmes".

Gode gerninger er altid rigtige i sig selv, og bliver de gjort for Guds ansigt og i den hensigt at glæde Ham, vil de altid på en eller anden måde udråbe hans pris. Men socialt og næstekærligt arbejde, som gøres uden nogen som helst reference til Gud eller vidnen om ham risikerer nemt at ende i ren humanisme både for den, som modtager hjælpen og for den, som giver hjælpen. Både Jesus og apostlene

lagde afgjort vægt på, at vi skal gøre gode gerninger, og gøre dem fordi de er gode, men de efterlod aldrig mennesker uden et vidnesbyrd om og en praktisk forkyndelse af, at alle gode gaver kommer ovenfra, fra Gud, som er god mod alle, og gerne giver og velsigner alle.

Kristen godgørenhed såvel som en politisk eller profetisk indsats fra kirkens side, må aldrig løsrives fra evangeliet og fra en forståelse af, at menneskets dybere problemer ikke så meget er dets menneskelige og timelige nød og politiske ufrihed, selvom begge kan være himmelråbende, men dets fortabte forhold til og fra Gud, som Jesus er kommet for at frelse og bringe i orden.

Humanismen har sit udgangspunkt og sit endemål alene i mennesket. Jødedom og kristendom har sit centrum i Gud og i hans rige. Bibelsk etik og bibelsk næstekærlighed har altid sin motivation og sin begrundelse i Gud, som "er god mod onde og uretfærdige". "Også vore folk", skriver Paulus til Titus (3:14), "skal lære at gøre gode gerninger og hjælpe, hvor det behøves, så deres liv ikke skal være uden frugt".

Men "lærebogen" for den slags "gode gerninger" er "Guds vor frelsers lære", underforstået "Guds nåde åbenbaret til frelse for alle mennesker" eller "Guds, vor frelsers godhed og kærlighed til mennesker" åbenbaret mod "uforstandede, ulydige, ondsindede, hadende mennesker" (Tit 2:10-11; 3:3-7).

For at vende tilbage til eksemplet fra Esajas er pointen ikke, at vi individuelt eller kollektivt skal holde op med at dyrke Gud og glæde os over ham og i ham, men tværtimod gøre det på den rette måde og med de rette motiver, dvs. uden bagtanke, uden beregning og kræmmersind, men taknemmeligt og med glæde:

"Hvis du tager dig i vare på sabbatten og ikke driver handel på min hellige dag, hvis du kalder sabbatten frydefuld og Herrens hellige dag ærverdig, hvis du ærer den ved ikke at gøre, som du plejer, drive handel og træffe aftaler, så skal du glæde dig over lykken hos Herren".

Det er næppe tilfældigt, at lige sabbatten - den ugentlige gudstjenestedag nævnes. For gudstjenesten skænker os hvile og afslapning og bringer perspektiv ind i vor tilværelse ved at minde os om og fastholde os på, at livet, verden vi færdes i, alle gode gaver, såvel som frelse og forløs-

ning og håb om Guds evige rige kommer fra Gud og fra Gud alene, og at vi derfor skylder ham vort liv. Og det er lisen i sabbatten (gudstjenesten), at vi her får lov til at hvile (slappe af) fra alt vort eget og lade os bære af Gud og det, han gør.

4. Religiøs tolerance

Om en religion er tolerant af væsen eller ikke, afhænger helt af dens indhold. En polyteistisk religion er tolerant, hvor en monoteistisk pr. definition ikke kan være det, for det følger med monoteismens idé, at den ene Gud også er den universelt ene sande Gud, som også er altings Skaber, og hvem enhver skabning er underlagt.

Jødedommen, kristendommen og islam er verdens tre store monoteistiske religioner; buddhismen er også en verdensreligion, men buddhismen vedkender sig ikke og tror ikke på nogen personlig Gud. Jødedom, kristendom og islam kommer fra den samme rod, uanset, hvor meget de ellers adskiller sig fra hinanden. Af de tre er jødedommen både den mest eksklusive og tolerante på samme tid, kristendommen er både tolerant og intolerant, og islam er principielt intolerant. Disse generelle udsagn må dog tages med meget forbehold, for der findes naturligvis eksempler på jødisk intolerance og islamisk tolerance, ligesom kirkens historie og kirkens liv fremviser mange eksempler på særdeles fjendtlig fremfærd overfor anderledes tænkende.

Sandheden er at tolerance, især religiøs tolerance er et moderne begreb, mere et produkt af humanismen end af religionerne selv. Hertil kommer, at de nævnte religioner alle er yderst komplekse størrelser, ikke mindst kristendommen og islam; nogen helt entydig bestemmelse af deres holdninger i spørgsmålet om tolerance/ikke tolerance er meget svær at give.

Når det gælder islam er det politisk korrekt at mene, at den ikke udgør nogen trussel for verdensfreden og verdensherredømmet, og det er måske rigtigt nogen steder, men så enkel og entydig er virkeligheden ikke. Nogen steder i verden er der god grund til at frygte islam, om det om nogle årtier kan komme til at gælde i den vestlige verden eller dele af den vestlige verden, er svært at sige, men afvises kan det ikke.

Kristendommen er i sit budskab absolut intolerant, men det udsagn må forstås

rigtigt. Kristendommen (evangeliet) gør krav på, at Jesus er det eneste navn under himmelen givet til menneskers frelse (ApG 4:12), at mennesker alle vegne og til alle tider er fortabte uden Jesus, at Jesus er menneskers dommer og Herre, at han alene er "vejen, sandheden og livet, og ingen kommer til Gud uden gennem Ham", at alle, som ikke lyder Sønnen, har Guds vrede hvilende over sig, og at "evigt liv er at kende den ene sande Gud og ham, hvem Gud udsendte, Jesus Kristus".

Men evangeliet er ikke intolerant i den forstand, at det farer frem med bål og brand og slår mennesker ihjel, hvis de ikke vil omvende sig. Kirken har gjort det, ja med skam at melde. Men det er ikke det samme som, at evangeliet sanktionerer disse skændige ting. Når omvendelse forkyndes, er det "en befaling fra Gud", men mennesker skal ikke sættes i fængsel, tortureres og dømmes til døden for ikke at adlyde befalingen. Kristne kan kun advare, formane, appellere, men må lade afgørelsen og valget være frit for den enkelte.

På det personlige plan er kristne principielt forpligtede på "at søge fred med alle", "ære alle", vise kærlighed mod alle, bede for alle, bidrage til det fælles bedste. Gud finder ikke behag i nogen synders død, det er indlysende, at evangeliet kun kan fremmes med fredelige midler.

Jødedommen er tolerant, fordi jøder opfatter den som noget, som dybest set kun angår jøder; islam er ikke alene en religion, men også en politisk ideologi, som har herredømmet over verden som sit mål og sit ideal; kristendommen (evangeliet) har det samme håb, men har det som et håb og ikke et mål, for kun Gud kan lade det ske. Indtil da kan indgang i Guds rige kun ske gennem evangeliets kald og appel, altså ved den fri forkyndelse af ordet, aldrig med våben eller andre former for tvang.

Evangeliet kan derfor med rette kaldes "fredens evangelium", og selvom forsvaret for og udbredelsen af det beskrives med militære metaforer, kan det ikke fremmes med disse midler, men kun gennem prædikenens dårskab og overtalelse.

Kristne er forpligtet til at forkynde Kristus, også for den islamiske verden. Men det er ikke det samme som at have noget imod muslimer og søge at gøre dem livet surt. Som medmennesker skylder vi dem lige så megen næstekærlighed

og respekt som ethvert andet medmenneske. I åndens verden må vi kæmpe mod islam, men vi må se til, at vi gør det med Åndens våben, med evangeliet, ikke med hån og menneskeforagt eller ved politisk hetz mod de fremmede i landet, hvoraf mange er muslimer. På den måde ærer vi ikke Jesus Kristus, og tror vi, at vi værner om kristendommen i vort land ved sådanne midler, tager vi grumme fejl.

Noter:

1. Bonhoeffers dagbog som Bonhoeffers skrifter og hele livsløb rummer mange vidnesbyrd om Bonhoeffers hengivenhed for Gud og hans vilje til at følge Jesus til det yderste. "Den billige nåde" var ikke, hvad Bonhoeffer prædikede, snarere levede han ved og døde han ved "den dyre nåde". Det er en skam og sikkert et stort tab for eftertiden, at Bonhoeffer ikke fik mulighed for at udarbejde sine tanker på nogen sammenhængende, systematisk måde.

2. Se også andre eksempler: Sl 95 med den meget bratte og brutale opvågning, som sker midtvejs i salmen (mellem vers 7 b og 8); andre eksempler er Jesu opgør med farisæerne og med alt hos sine egne, som minder om farisæerne i Matt 23 og Jakobs brev, som generelt kan opfattes som et opgør med hykleri og tomme talemåder, som der desværre er alt for meget af, også i kirken. Mika 6:6-8; Hos 6:1-6; Am 5:14-15 og Es 1:10-17.

Kristent Perspektiv udgives af Perspektiv Bibelskole. Sekretariatet v. Joyce Deeks, Lindevej 56, 5250 Odense SV. Redaktion: Carsten Thomsen (ansv. red), Hvidbjergvej 9, 1th, 2720 Vanløse, e-mail: carsten@thomsen.as, tlf. 38 71 25 74, Louis Nielsen, Lungstedløkken 2, 5250 Odense SV, tlf: 65 96 38 37, e-mail: louis.nielsen@mail.dk, Karl-Jørgen Helmich, Toftemosevej 60, 2650 Hvidovre, tlf: 36 77 44 82. Bladet udgives 4 gange om året. Det udsendes gratis til studerende på Perspektiv Bibelskole. Årsabonnement: 85 kr.